

LähiTapiola Keski-Suomi
Keskinäinen
Vakuutusyhtiö

Toimintakertomus ja
tilinpäätös 2018
y-tunnus: 0208463-1

LÄHITAPIOLA

Sisällysluettelo

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS	3
LähiTapiola Keski-Suomi vuonna 2018.....	3
Vakavaraisuus ja riskienhallinta.....	7
Hallinto, henkilöstö, palkitseminen	8
Vastuullisuus.....	10
Tilikauden jälkeiset tapahtumat.....	11
Tulevaisuuden näkymät.....	11
Ehdotus voiton käyttämisestä.....	12
 TILINPÄÄTÖS 1.1. – 31.12.2018	 13
Tuloslaskelma	13
Tase	15
Epäsuora rahoituslaskelma.....	17
Tunnusluvut.....	18
Tilinpäätöksen liitetiedot	19
Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet	36
Riskienhallinnan liitetiedot.....	39
Tunnuslukujen laskentakaavat ja laskentaperiaatteet	42
Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen allekirjoitukset	45
 Tilinpäätösmerkintä	 46

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiö (LähiTapiola Keski-Suomi) kuuluu LähiTapiola-ryhmään, jonka ylin emoyritys on LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiö (LähiTapiola Vahinkoyhtiö, y-tunnus 0211034-2). LähiTapiola Vahinkoyhtiön hallituksen toimintakertomus ja tilinpäätös on nähtävillä osoitteessa www.lahitapiola.fi.

LähiTapiola Keski-Suomi vuonna 2018

LähiTapiola-ryhmän toiminnan keskiössä on elämän-turva, joka merkitsee asiakkaillemme kokonaisvaltaista ja ennakoivaa palvelua turvallisuuden, talouden ja terveyden alueilla. Vuoden 2018 keskeisiin tapahtumiimme kuuluvat:

Turvallisuus - Ennaltaehkäisemme vahinkoja ja turvaamme jatkuvuuden

- Tarjoamme vakuutusasiakkaillemme yhä kokonaisvaltaisempia palveluita autoiluun kuten LähiTapiola Rahoituksen autorahoitusta.
- Liikenneturvallisuutta edistävällä LähiTapiolan #mydrivingmode-haastekampanjalla pyrimme ennaltaehkäisemään erityisesti nuorten liikenneonnettomuuksia.
- Kohdistimme uuden työkykypalvelun myös maatalayrittäjille ja osallistuimme kumppanina heidän henkistä jaksamistaan edistävään Välitä viljelijästä -ohjelmaan.
- Panostamme vahinkoja ennaltaehkäisevään työhön, kuten vesivuotojen havaitsemiseen ja vesivahinkojen ennaltaehkäisyyn. Jatkoimme niin kutsutun Sankarikoulutus-yhteistyötä koululaisten sekä henkilö- ja yritysasiakkaidemme ensiapu- ja alkusammutustaitojen parantamiseksi.

Talous - Autamme taloudelliseen omavaraisuuteen

- Tarjoamme sijoittamisen palveluita, jotka mahdollistavat suuren vakuutusyhtiösijoittajan edut kaikille

asiakkaillemme. Palvelun on ottanut omakseen jo 18 000 asiakasta.

- Riskihenkivakuutuksella asiakkaamme voivat varautua tulevaan myös itsensä vakuuttamalla ja uusi digitaalinen hakemuspalvelu helpottaa asiointia.

Terveys - Lisää terveempiä elinvuosia

- Elämänturvastrategiamme mukaisesti panostamme asiakkaidemme terveyden kokonaisvaltaiseen ylläpitämiseen ja sairauksien ennaltaehkäisyyn.
- Suositun TerveysHelppi-palveluun kuuluva virtuaalilaisraala on toteutettu yhteistyössä Mehiläisen kanssa.

Tulostiivistelmä	2018	2017
Liiketulos, milj. eur.	9,0	7,7
Kokonaistulos, milj. eur.	4,1	10,7
Tilikauden tulos, milj. eur.	4,4	6,7
Vakuutustekninen kate ennen tasoitumäärän muutosta, milj. eur.	5,6	4,7
Kokonaispääoman tuotto, %	3,0	8,9

Tunnuslukujen laskentakaavat on kuvattu tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Avainluvut	2018	2017
Riskisuhde ilman perustekorkokulua, %	50,9	49,4
Riskisuhde, %	52,4	50,3
Toimintakulusuhde, %	33,3	36,0
Yhdistetty kulusuhde ilman perustekorkokulua, %	84,2	85,4
Yhdistetty kulusuhde, %	85,7	86,3
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin, %	-0,9	5,2
Vakuutustekninen vastuuvélka, milj. eur.	114,5	113,5
Oma pääoma, milj. eur.	36,9	32,9
Taseen loppusumma, milj. eur.	155,1	150,4
Vakavaraisuussuhde, %	286	229

Vakavaraisuussuhde = hyväksyttävän oman varallisuuden määrä suhteessa vakavaraisuuspääomavaatimukseen (Solvenssi II).

Liiketoiminta-alueet

Vertailuluvut ovat suluissa. Tuloslaskelmaerien ja ajanjaksoon liittyvien tunnuslukujen vertailulukuina on käytetty vuodentakaisia vastaavan ajanjakson lukuja. Tase- ja muiden poikkileikkaustyyppisten tunnuslukujen vertailulukuina on käytetty vuoden 2017 lopun lukuja.

Vertailukauden luvut eivät ole vertailukelpoisia raportointikauden lukuihin johtuen vuonna 2017 toteutetusta liiketoimintasiirrosta.

Vuosi 2018 sujui ympäristöolosuhteet huomioiden hyvin. Asiakkaidemme tyytyväisyys tuotteisiimme ja palveluihimme säilyi hyvällä tasolla. Korvausmeno oli kasvussa. Keski-Suomen alueella sattui muun muassa pari isoa maatilan palovahinkoa.

Vuonna 2018 ensivakuutuksen maksutulo kasvoi selvästi alaa nopeammin ja onnistuimme kasvattamaan markkinaosuuttamme. **Ensivakuutuksen maksutulo** oli 41,5 miljoonaa euroa (35,4 milj. €), muutos vertailujaksoon oli liikennevakuutuksen kannansiirto mukaan lukien 17,4 prosenttia (3,8% jos liikennevakuutusta ei huomioida). Yritysassiakasliiketoiminnan kasvun taustalla ovat mm. työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen positiivisina jatkuneet siirtoliiketulokset ja uuden työkykyvakuutuksen positiivista vastaanottoa seurannut myynti. Siirtoliiketulokset olivat koko vuoden positiivisia sekä asiakaskappaleilla että maksuilla mitattuna. Suomalaiset autoilijat luottavat vahvasti LähiTapiolaan. LähiTapiola-ryhmä on edelleen autovakuuttamisen selvä markkinajohtaja ja ryhmätasolla liikennevakuutuskanta jatkoi kasvuaan,

vaikka edellisen vuoden historiallisen suuriin kasvulukuihin ei ylletty. LähiTapiola Keski-Suomen osalta liikennevakuutuksen markkinaosuus laski vuonna 2018 0,5% ollen vuoden lopussa 29,2%. Asiakkaidemme liikennevakuutusten kannansiirto LähiTapiola Vahinkoyhtiöstä alueellisiin vahinkovakuutusyhtiöihin vuonna 2017 paransi osaltaan asiakaskokemusta ja alueellista kilpailukykyä. Työtapaturmavakuuttamisessa LähiTapiola-ryhmä on määrätietoisella asiakastyöllä edennyt kahtena viime vuotena kohti markkinajohtajuutta. LähiTapiolan suurten yritysten korvauspalvelussa jatketaan työtapaturmavakuutuksen niin kutsuttua case manageroinnin pilottia. Aktiivisella vahinkotapauksen hoidolla onnistuimme lyhentämään tapaturmista johtuvia työntekijöiden poissaoloaikoja.

Teemme tiivistä yhteistyötä Työeläkevakuutusyhtiö Elon kanssa suomalaisten yritysten ja yrittäjien hyvinvoinnin eteen. Yhteistyön tavoitteena on turvata yritysasiakkaidemme liiketoimintaa ja henkilöstön hyvinvointia muun muassa yrityskohtaisesti räätälöidyn työkykypalvelun avulla.

Maatilyrittäjien talouden palvelumme laajentuivat vuoden aikana, kun pankkikumppaniemme OMA Säästöpankki ja Säästöpankit tarjoavat maatalarahoitusta paikallisilla palveluillaan. Markkinajohtajuutemme maatilavakuutuksissa vahvistui edelleen.

Yhdistetty kulusuhde ilman perustekorkokulua oli 84,2 prosenttia (85,4 %). Vakuutusliikkeen hyvän kannattavuuden taustalla näkyy suotuista vahinkokehitys ja vahinkoja ennaltaehkäisevä riskienhallintatyö. Maksoimme asiakkaillemme 23,7 miljoonaa euroa (19,3 milj. €) korvauksia. Vuonna 2018 sattui yksi kappale (1 kpl) yli miljoonan euron omaisuuden ja toiminnan vahinkoa. Bruttokorvausmeno näistä vahingoista oli 1,1 miljoonaa euroa (2,4 milj. €).

Sijoitustoiminta	2018	2017
Sijoitusten nettotuotto käyvin arvoin, %	-0,9	5,2
Korkosijoitukset	-1,9	3,6
Osakesijoitukset	-1,5	8,9
Kiinteistösijoitukset	4,7	4,3
Muut sijoitukset	-0,4	0,8
Sijoitusten allokaatio, %		
Korkosijoitukset	44,7	43,8
Osakesijoitukset	36,2	38,3
Kiinteistösijoitukset	18,9	17,6
Muut sijoitukset	0,2	0,3
Sijoitusomaisuus käyvin arvoin, milj. eur.	153,2	155,0

Sijoitustoiminnan tarkoitus on tuottaa arvoa omistaja-asiakkaillemme. Sijoitustoiminnan tuotoilla mahdollis-

tetaan vakavaraisuuden ylläpitäminen sekä kilpailukykyisten palveluiden tuottaminen asiakkaillemme.

Sijoituskanta pidettiin riittävän yksinkertaisena, joka mahdollistaa myös kattavan riskienhallinnan. Sijoitustoimintamme on pitkäjänteistä ja suunnittelemme aina toimintaa vähintään viiden vuoden aikahorisontilla perustuen myös ekonomistiemme näkemyksiin markkina-kehityksestä. Suunnitelmallisen sijoitustoiminnan keskeinen tavoite on mahdollistaa tehokas, tavoitteellinen, prosessimainen sekä kurinalainen ja riskit tiedostava sijoitusvarallisuuden hoito. Vakuutusyhtiöiden ja asiakkaidemme varat sijoitetaan siten tuottavasti ja turvaavasti.

Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin oli olosuhteisiin nähden siedettävällä tasolla -1,4 miljoonaa euroa (5,9 milj. €). Sijoitustoiminnan viiden vuoden keskimääräinen vuotuinen tuotto oli 3,47 prosenttia.

Tilikauden merkittävät tapahtumat

Strategiamme mukaisesti olemme edenneet merkittävästi tavoitteessamme elämänturvayhtiöksi. LähiTapiola-ryhmän elämänturvastrategia vuosille 2019-2021 on valmistelussa ja olemme sitoutuneet olemaan asiakkaidemme arvostetuin arjen kumppani elämänturvassa. Elämänturvastrategiamme mukaisesti tarjoamme yhä enemmän erilaisia ennakointi-, turvallisuus- ja hyvinvointiratkaisuja ja -palveluita, joiden avulla suomalaisten arjesta tulee entistä turvallisempaa, taloudellisesti menestyksekkäämpää ja terveempää. Palvelemme asiakkaitamme paikallisesti ja digitaalisuutta sekä asiakasymmärrystä hyödyntäen. Osaava henkilöstömme mahdollistaa asiakkaidemme hyvän ja huolehtivan palvelun jatkossakin.

Keväällä 2018 mukautimme organisaatorakenteita vastaamaan paremmin sekä asiakkuuksien elinkaarta että elämänturvastrategiamme ydintä. Asiakashankinnan kärkenä toimii vahva myyntiorganisaatio, joiden tavoitteena on huolehtia uusien asiakkaiden elämänturvaratkaisuista. Olemassa olevien asiakkaiden laadukasta huolenpitoa vahvistettiin mm. rekrytoimalla viisi uutta elämänturvaneuvojaa asiakaspuhelinpalveluun, kaksi uutta säästämisen ja sijoittamisen asiantuntijaa, kaksi uutta yritys- ja maatilapalveluneuvojaa sekä luomalla maakunnallinen malli kiertävistä elämänturvapalveluneuvojista. Asiakkaat pääsevät uuden mallin mukaisesti ajanvarauksella kaikkiin 17 toimistoon 14 paikkakunnalla. Lisäksi puhelinpalvelun aukioloaikoja laajennettiin koskemaan iltoja ja lauantaita. Alkuvuodesta 2018 käytiin yhteistoimintaneuvottelut, jonka seurauksena organisaatiomuutoksen yhteydessä kahden henkilön työsuhde päättyi irtisanomiseen.

Kesällä 2018 teimme päätöksen uudesta toimitilainvestoinnista. LähiTapiola Keski-Suomen pääkonttori siir-

tyy syksyllä 2020 valmistuvaan Reimarin kiinteistöön tulevaan elämänturvacenteriin.

Vuonna 2018 toteutetut vakuutustuotteiden merkittävimmät tuoteuudistukset ovat kantri maatilavakuutuksen satovakuutuksen uusi turvataso, pysäköintiturvan lisääminen kaskovakuutuksiin, vakuutuksen ja rahoituksen yhdistävä liikennekasko, tietorikosvakuutus sekä uudistettu huoneistoturvakatuutus. Palveluaikojen laajentaminen ja TerveysHelppi-mobiiliapplikaatio monipuolistivat vakuutusasioiden hoitoa ja TerveysHelpin käyttöä.

Käyttörahasen avulla hallituksella on mahdollisuus tukea yleishyödyllisin lahjoituksin tiedettä, taidetta, suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttämistä jne. Lisäksi tuemme valtakunnallisesti kestäväan kehitykseen, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen, ympäristön monimuotoisuuteen, kulttuuriin ja lasten ja nuorten liikuttamiseen sekä huippu-urheiluun liittyviä hankkeita ja monivuotisia yhteistyökumppaneita. Kohteista ja yhteistyökumppaneista kerrotaan tarkemmin kohdassa "Vastuullisuus" ja erillisessä LähiTapiola-ryhmän selvityksessä muista kuin taloudellisista tiedoista (NFI-raportti).

Vakuutusten tarjonnan sääntelyn muutokset huomioitiin LähiTapiola-ryhmän tuotehallintapolitiikan tuotehallintajärjestelmissä ja -periaatteissa. Testasimme aktiivisesti yritysturvallisuuden tilaa ja tuimme sitä kehittämistoimenpiteillä. Toukokuussa 2018 voimaan tulleen EU:n tietosuoja-asetuksen (GDPR) edellyttämät muutokset yhtiöryhmän asiakastietojen käsittelyyn toteutettiin, ja lokakuussa 2018 voimaan tulleen vakuutusten tarjonnan annettun lain (IDD) mukaiset menettelytavat vakuutusten myyntiin ja tuotehallintaan otettiin käyttöön.

LähiTapiolan vakuutusjärjestelmien kokonaisuudistuksella tähtäämme entistä selkeämpiin ja helppokäyttöisempiin vakuutuskokonaisuuksiin ja -palveluihin. Uudistustyö eteni hyvin ja se näkyy vaiheistettusti asiakkaille tulevien vuosien aikana.

Asiakkaat ja asiakasedut

Toiminnan ylijäämä käytetään omistaja-asiakkaiden hyväksi maksun alennuksina, asiakashyvytyksinä ja palvelujen kehittämisenä. Osa tuloksesta käytetään kartuttamaan yhtiön vakavaraisuutta, jolloin varmistetaan asiakkaiden edut tulevaisuudessakin.

Asiakkaille maksettiin vahinkovakuutuksen keskittämisetuina 3,1 miljoonaa euroa ja korvauksina 23,7 miljoonaa euroa. Lisäksi asiakkaille maksettiin vakuutusmaksuista S-ryhmän Bonusta 1,4 miljoonaa euroa.

Keski-Suomen asiakkaat ottivat TerveysHelpin käyttöön entistä useammin. Mobiiliapplikaation lataamista asiakkaille opastettiin erikseen asiakaskohtaisissa.

Fyysisestä jaksamisesta keskusteltiin julkisuudessa paljon. Elämänturvayhtiönä haluamme olla tukemassa maatilayrittäjäasiakkaidemme jaksamista ja siksi lanseerasimme maatilayrittäjille suunnatun työkykypalvelun.

Lisäksi osallistuimme kumppanina Maatilayrittäjien eläkelaitoksen Melan maatilayrittäjien henkistä jaksamista edistävään Välitä viljelijästä -ohjelmaan. Keski-Suomessa olemme myös vahvasti mukana tukemassa maatilayrittäjien sähkö- ja paloturvallisuutta edistävää työtä mm. tekemällä sähkö tarkastuksia ja osallistumassa lämpökeskusten riskien hallintaan.

Panostamme vahinkoja ennaltaehkäisevään työhön, kuten vesivuotojen havaitsemiseen ja vesivahinkojen ennaltaehkäisyyn. Haluamme olla osaltamme lisäämässä liikenneturvallisuutta ja aloitimme mm. LähiTapiolan #mydrivingmode-haastekampanjan, jonka avulla pyritään ennaltaehkäisemään onnettomuuksia kiinnittämällä huomiota käsipuhelimen käytön vähentämiseen ajaessa. Kohderyhmänä ovat erityisesti nuoret kuljettajat, joiden puhelimen käytössä korostuu pikaviestisovellusten ja sosiaalisen median käyttö.

Yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa tarkastimme asiakkaidemme käsisammuttimia keväällä 2018 lähes 3400 kpl koko Keski-Suomen kattavalla kiertueellamme. Tapasimme kiertueen aikana lähes 1500 asiakasta yhden tapahtumaviikon aikana.

Vuonna 2018 LähiTapiolan Sankarikoulutuksissa koulutettiin ensiaputaitoja kaikkiaan 20 000 viidesluokkalaiselle kouluissa ja 3 000 asiakkaalle. Keski-Suomessa olemme tarjonneet Sankarikoulutuksen ensiaputaitoja asiakasyrityksiin henkilökunnalle ja keskisuomalaisen koulujen viidenluokkalaisille. Koulutimme viime vuoden aikana lähes 1000 oppilasta Keski-Suomessa.

Toimintaympäristö

Vahinkovakuutustoiminta

Suomen talous kehittyi vuonna 2018 suotuisasti ja pääsi mukaan kansainvälisen talouden kasvuun. Työllisyys kohentui ripeästi ja talouskasvu ylläpitänyt kotimainen kysyntä ja kuluttajien luottamus omaan talouteen säilyi vahvana.

Myönteinen talouskehitys heijastui myös vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutuloon, joka kääntyi nousuun ensi kerran vuoden 2015 jälkeen. Kasvu näkyi erityisesti yritystoiminnan vakuutuksissa ja myös sairauskuluvakuutusten lukumäärä oli edelleen nousujohteinen. Ajoneuvovakuutuksessa hintakilpailu heikensi maksutuloa.

Positiivisesta perusvireestä huolimatta talousnäky-miin liittyy paljon epävarmuustekijöitä sekä Suomen talouden että kansainvälisen toimintaympäristön arvaamattomuuden vuoksi.

Kansantaloudessa poikkeuksellisen matalat lainakorot ylläpitivät kulutusta ja piristivät investointeja. Vakuutusalan sijoitustuotot olivat vuonna 2018 edeltäviä vuosia matalammat.

Vahinkovakuutusyhtiöiden tulokset olivat edelleen hyvällä tasolla, mutta samalla yhtiöiden yhdistetty kulusuhde on ollut heikkenemässä. Lisääntynyt taloudellinen

toimeliaisuus lisäsi vahinkoja ja alan korvauskulut nousivat muun muassa suurvahinkojen kasvun myötä. Vahinkovakuutusasiakkaille lanseerattiin uusia lisäarvopalveluja kuten yritysasiakkaiden terveystalvot.

Yritysluottoiminnassa kilpailua käytiin etenkin lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa, jonka maksutulo kasvoi vuoden 2018 yritysten palkkasumman suotuisan kehityksen ansiosta.

Sijoitustoiminta

Maa- ja metsätalouden korkeasuhdanteen suhdannehuippu ajoittui alkuvuoteen 2018, jolloin osakemarkkinoilla koettiin hetkellisesti voimakasta heiluntaa, mutta varsinainen kurssilasku alkoi vasta vuoden viimeisellä neljänneksellä. Kurssilasku oli voimakasta ja laaja-alaista, jonka vuoksi perinteiset omaisuusluokat eivät juuri tarjonneet hajautushyötyjä. Pääomaisuusluokista ainoastaan eurooppalaiset valtionlainat tarjosivat positiivisia tuottoja korkojen laskun myötä. Kokonaisuutena vuosi jäi heikoimmaksi sitten vuosien 2007 - 2009 suuren globaalin finanssikriisin.

Suurista keskuspankeista Yhdysvaltojen keskuspankki FED jatkoi koronnostoa, kun taas Euroopan keskuspankki EKP ja Japanin keskuspankki BoJ jatkoivat kevyttä rahapolitiikkaa. Yhdysvalloissa ohjauskorko on jo noussut lähelle talouden pidemmän aikavälin tasapainokorkoa.

Maa- ja metsätalouden osakemarkkinoiden vuosituotto paikallisissa valuutoissa mitattuna painui miinukselle. Dollarin ja jenin vahvistumiset paransivat tuottoa eurosijoittajan näkökulmasta, mutta eivät muuttaneet etumerkkiä. Voimakkainta kurssilaskua nähtiin kehittyvillä markkinoilla.

Euroopan kiinteistö sijoitusmarkkinat jatkuivat vuonna 2018 vilkkaina ja volyymi nousee lähelle vuoden 2017 ennätystasoa. Vuonna 2018 Suomen transaktiovolyymi nousee arviolta yli yhdeksään miljardiin euroon, joka on kaikkien aikojen toiseksi korkein taso. Kiinteistöjen arvot nousivat ennätystasolle sekä Euroopassa että Suomessa. Parantunut talouskasvu nosti prime toimitilavuokria erityisesti Helsingin keskustassa. Vuokrien nousu ei kuitenkaan tarrantunut kiinteistöihin, joiden laatu tai sijainti ei vastaa nykypäivän kysyntää. Vuokra-asuntojen kysyntä jatkui hyvänä kasvukeskuksissa, joissa asuntovuokrat jatkavat maltillista kasvua.

Vakavaraisuus ja riskienhallinta

Vakavaraisuuden hallinta

LähiTapiola-ryhmän ja sen vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuden valvonta perustuu EU-tason Solvenssi II -säännöstöön. LähiTapiola-ryhmä ja sen vakuutusyhtiöt laskevat vakavaraisuuden käyttämällä standardikaavaa. LähiTapiola-ryhmä muodostaa myös rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain (jäljempänä RaVa) mukaisen vakuutus- ja rahoitusryhmittymän. LähiTapiola Vahinkoyhtiö toimii ryhmän ylimpänä emoyrityksenä, jonka tehtävänä on varmistaa, että ryhmä ja sen yhtiöt täyttävät lakisääteiset vakavaraisuuteen liittyvät vaatimukset.

LähiTapiolan vahinkovakuutusyhtiöt ovat vakavaraisimpia vahinkovakuutusalan toimijoita Suomessa. Täten ryhmän vakavaraisuus on lujalla pohjalla toimintaympäristön taloudellisesta epävarmuudesta huolimatta.

Vakavaraisuuden hallinta on osa ryhmän ja sen yhtiöiden riskienhallintaa. Vakavaraisuuden hallinnan lähtökohtana on, että ryhmällä ja yhtiöillä on riittävästi vakavaraisuuspääomaa veloitteidensa täyttämiseksi ottaen huomioon odotetut ja odottamattomat tappiot. Keskinäisen yhtiömuodon vuoksi vakavaraisuuden hallinnassa korostetaan asiakkaiden taloudellisen turvan jatkuvaa varmistamista koko ryhmän ja sen yhtiöiden hyvällä vakavaraisuudella.

LähiTapiola Vahinkoyhtiön ja alueyhtiöiden välillä on solmittu yhteisvastuusopimus, jonka tarkoituksena on turvata LähiTapiola-ryhmän yhtiöiden vakavaraisuus. Sopimus määrittelee toimintaperiaatteet päätöksentekomenettelyineen sellaista poikkeuksellista tilannetta varten, jossa jonkin ryhmään kuuluvan yhtiön vakavaraisuus on vaarantunut tai vaarantumassa. Sopimuksen mukaan LähiTapiola Vahinkoyhtiö ja alueyhtiö ovat velvollisia pääomittamaan ryhmän toista yhtiötä edellyttäen, että yhtiön oma vakavaraisuus on riittävällä tasolla sekä pääomitusta tehtäessä, että sen jälkeen. Yhteisvastuusopimuksen velvoittaman pääomituksen määrä on rajoitettu suhteessa pääomittavan yhtiön omaan varallisuuteen.

Yhteisvastuusopimuksessa on sovittu myös siitä, että LähiTapiola Keskinäisen Henkivakuutusyhtiön ja ryhmän varainhoitoyhtiöiden (LähiTapiola Varainhoito Oy, LähiTapiola Kiinteistövarainhoito Oy, LähiTapiola Kiinteistö-pääomarahastot Oy) vakavaraisuutta tuetaan tarvittaessa vastaavin periaattein takuu- ja osakepääomaosuuksien mukaisissa suhteissa. Nämä yhtiöt eivät kuitenkaan ole

yhteisvastuusopimuksen osapuolia, eivätkä ne näin ollen voi sopimukseen vedoten vaatia lisäpääomitusta. S-Pankki Oy ei kuulu yhteisvastuusopimuksen piiriin.

Ryhmän kaikkien yhtiöiden vakavaraisuus on tällä hetkellä hyvällä tasolla, jolloin todennäköisyys sille, että joudutaan turvautumaan yhteisvastuusopimuksen mukaisiin pääomituksiin, on hyvin pieni. LähiTapiola-ryhmän vakavaraisuuslaskennassa otetaan huomioon yhteisvastuusopimuksen vaikutus.

LähiTapiola Keski-Suomen ja ryhmän vakavaraisuuden hallinnasta kerrotaan tarkemmin vakavaraisuutta ja taloudellista tilaa koskevassa kertomuksessa, joka julkaistaan 3.6.2019 mennessä LähiTapiolan verkkosivuille <http://www.lahitapiola.fi> (edellisen vuoden lopun raportti on luettavissa verkkosivuilla).

Vakavaraisuusasema

LähiTapiola Keski-Suomen vakavaraisuussuhde (yhtiön hyväksyttävän oman varallisuuden määrä suhteessa vakavaraisuusvaatimukseen) oli 286 %. Siten yhtiön vakavaraisuutta voidaan pitää vahvana.

Vahinkovakuutuksen riskit ja riskienhallinta

Toiminnan merkittävimmät riskit ovat vahinkovakuutus-toiminnan vakuutusriskit, sijoitustoimintaan liittyvät markkinariskit, operatiiviset riskit sekä toimintaympäristön ja strategian riskit. Vahinkovakuutustoiminnan merkittävimmät vakuutusriskit liittyvät vakuutustuotteiden hinnoitteluun ja jälleenvakuutussuojoihin sekä vastuuvelan riittävyyteen. Markkinariski aiheutuu varojen markkina-arvojen vaihtelusta, sisältäen muun muassa korkojen, osakekurssien tai valuuttakurssien muutoksen aiheuttaman vaihtelun. Operatiivisilla riskeillä tarkoitetaan tappionvaaraa, joka aiheutuu riittämättömistä tai epäonnistuneista sisäisistä prosesseista, henkilöstöstä, järjestelmistä ja ulkoisista tekijöistä. Oikeudelliset riskit sisältyvät operatiivisiin riskeihin.

Toimintaympäristön ja strategian riskit sisältävät muun muassa yleiseen toimintaympäristöön, markkinoiden ja asiakaskäyttäytymisen muutoksiin, kilpailuun ja kilpailijoihin sekä strategian sisältöön ja toteuttamiseen liittyvät riskit. Toimintaympäristön riskejä ja strategisia riskejä korostavat vakuutuslalla samanaikainen talouskehityksen epävarmuus ja toimintaympäristön yhä nopeutuva muutosvauhti: mm. digitalisaation tuoma murros, toimialaliikumukset, uudenlaiset toimijat ja yhteenliittymät, muuttoliike, väestörakenteen muutos, kansainvälistyminen sekä ilmastonmuutos.

LähiTapiola Keski-Suomen riskienhallinnasta ja merkittävimmistä riskeistä kerrotaan tarkemmin tilinpäätöksen riskienhallinnan liitetiedoissa ja vakavaraisuutta ja

taloudellista tilaa koskevassa kertomuksessa LähiTapiolan verkkosivuilla <http://www.lahitapiola.fi>.

Hallinto, henkilöstö, palkitseminen

LähiTapiola-ryhmän hallinto ja johtamisjärjestelmä

LähiTapiola-ryhmän ja sen yhtiöiden hallinnossa noudatetaan hyvää hallinnointitapaa, joka perustuu vakuutus- ja rahoitusalaan koskevaan lainsäädäntöön, Finanssivalvonnan antamiin määräyksiin ja ohjeisiin sekä keskinäisiin vakuutusyhtiöihin soveltuvin osin listayhtiöiden hallinnointikoodiin.

LähiTapiola-ryhmän hallintomalliin vaikuttaa keskeisesti sen vakuutusyhtiöiden keskinäinen yhtiömuoto, jossa vakuutuksenottajat ovat vakuutusyhtiöiden osakkaita. Koska osakkaiden määrä on näin ollen hyvin laaja, on yhtiöiden hallintoneuvostoilla ja hallituksilla juridisten tehtäviensä ohella merkittävä rooli vakuutusyhtiöiden omistajaohjauksessa sekä yhtiöiden ja niiden osakkaiden välisenä vuorovaikutuskanavana.

LähiTapiola-ryhmä muodostaa vakuutusyhtiölain tarkoittaman vakuutusyrittäjäryhmän, jonka lain tarkoittama ylin emoyritys on LähiTapiola Vahinkoyhtiö. Sillä on tässä roolissaan koko LähiTapiola-ryhmään ulottuva vastuu ryhmän ja sen yhtiöiden luotettavasta hallinnosta, vakavaraisuudesta, riskienhallinnan järjestämisestä, sisäisestä valvonnasta sekä näihin liittyvän viranomaisraportoinnin järjestämisestä.

LähiTapiola-ryhmän yhtiöt ovat järjestäneet keskinäiset vastuunsa ja työnjakonsa ryhmän sisäisin sopimuksin. LähiTapiola-ryhmässä toimii LähiTapiola Vahinkoyhtiön hallituksen nimittämä yhtiöryhmän johtoryhmä, jossa ovat laajasti edustettuina LähiTapiola-ryhmän eri yhtiöt ja keskeisten yhteisten toimintojen vastuulliset johtajat. Yhtiöryhmän johtoryhmä vastaa hallituksen sille antamien sekä LähiTapiola-ryhmän yhtiöiden välillä solmitun ryhmäsopimuksen mukaisten valtuuksien puitteissa LähiTapiola-ryhmän strategisten ja muiden ryhmätoimien yhteisten asioiden valmistelusta, päätöksenteosta ja täytäntöönpanosta sekä yhtiöryhmän ohjaamisen ja kehittämisen kokonaisuudesta.

Yhtiökokous

LähiTapiola Keski-Suomen yhtiökokous pidettiin 29.5.2018. Kokouksessa vahvistettiin tilinpäätös vuodelta 2017, päätettiin yhtiön tuloksen käyttämisestä, myönnettiin hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenille sekä toimitusjohtajalle ja valittiin yhtiön tilintarkastaja. Kokouksessa vahvistettiin lisäksi hallintoneuvoston jäsenten lukumäärä ja palkkiot sekä valittiin uudet hallintoneuvoston jäsenet.

Kokouksessa hyväksyttiin myös esitys yhtiön yhtiöjärjestyksen 3 §:n, 4 §:n ja 19 §:n muuttamisesta.

Erovuorossa olleista hallintoneuvoston jäsenistä valittiin uudelle toimikaudelle Maria Hanho, Matti Kangasaho, Päivi Niemelä, Kari Nyyssönen, Jari Lämsä ja Sirkku Vahvaselkä. Uusina jäseninä hallintoneuvostoon valittiin Pilvi Jylhä, Virpi Laitinen ja Jenni Pajari.

Tilintarkastajaksi valittiin KPMG Oy Ab, jonka nimeämänä yhtiön päävastuullisena tilintarkastajana toimii Mikko Haavisto, KHT.

Hallintoneuvosto

LähiTapiola Keski-Suomi hallintoneuvosto piti järjestäytymiskokouksensa 30.5.2018. Kokouksessa valittiin hallintoneuvoston puheenjohtajaksi Jari Valkola ja varapuheenjohtajaksi Merja Lahtinen. Hallintoneuvosto koostui kolme kertaa. Kokouksiin osallistui keskimäärin 78,5 prosenttia jäsenistä. Hallintoneuvoston jäsenille maksetut palkat ja palkkiot, eläkesitoumukset, rahallainat ja niiden ehdot sekä vakuudet ja vastuusitoumukset esitetään tuloslaskelman liitteessä 3.3.2.

Hallintoneuvoston valiokunnat

Hallintoneuvoston nimitystoimikunta

Hallintoneuvoston nimitystoimikunnan tarkoituksena on valintaesitysten valmistelun monipuolisuuden ja läpinäkyvyyden varmistaminen valittaessa jäseniä alueyhtiön omiin hallintoelimiin sekä alueyhtiön edustajia tai ehdokkaita muiden LähiTapiola-ryhmään kuuluvien yhtiöiden hallintoelimiin.

Nimitystoimikunnan muodostavat hallintoneuvoston puheenjohtaja ja hallintoneuvoston keskuudestaan valitsemat yhdestä kolmeen muuta jäsentä. Toimikunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Jäsenten toimikausi on vuoden mittainen ja kestää kunkin vuoden yhtiökokouksen jälkeisestä hallintoneuvoston järjestäytymiskokouksesta seuraavan vuoden järjestäytymiskokoukseen saakka edellyttäen, että jäsen on edelleen myös hallintoneuvoston jäsen.

Nimitystoimikunnan puheenjohtajana on vuonna 2018 toiminut hallintoneuvoston puheenjohtaja Jari Valvola ja jäsenenä hallintoneuvoston varapuheenjohtaja Merja Lahtinen ja jäsenet Päivi Niemelä ja Kari Nyyssönen.

Nimitystoimikunta kokoontui vuonna 2018 kolme kertaa ja kokouksiin osallistui 100 prosenttia jäsenistä.

Hallitus

Hallituksen tehtävänä on huolehtia yhtiön hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Sen tulee myös huolehtia kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä.

LähiTapiola Keski-Suomen hallitukseen kuuluu 5 jäsentä. Hallintoneuvosto nimittää hallituksen jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Hallituksen jäsenistä on vuosittain erovuorossa kolmannes.

Hallituksen jäsenet olivat:

- Jouko Huumarkangas, puheenjohtaja
- Kari Ahlbom, varapuheenjohtaja
- Anita Mikkonen (30.5.2018 saakka)
- Hanna-Leena Pesonen
- Timo Taipale
- Pasi Valoranta

LähiTapiola Keski-Suomen hallitus kokoontui 11 kertaa vuonna 2018. Kokouksiin osallistui keskimäärin 98,3 prosenttia jäsenistä. Hallitukselle maksetut palkat ja palkkiot, eläkesitoumukset, rahalainat ja niiden ehdot sekä vakuudet ja vastuusitoumukset ovat tuloslaskelman liitteessä 3.3.2.

Yhtiöryhmän johtoryhmä

Yhtiöryhmän johtoryhmän tehtävänä on LähiTapiola-ryhmään kuuluvien yhtiöiden yhteisten ja ryhmätason asioiden valmistelu ja päätöksenteko sekä täytäntöönpanosta huolehtiminen.

Johtoryhmän puheenjohtajana on toiminut pääjohtaja Erkki Moisander ja jäsenenä LähiTapiola Vahinkoyhtiön toimitusjohtaja Jari Sundström, LähiTapiola Keskinäinen Henkivakuutusyhtiön toimitusjohtaja Minna Kohmo, LähiTapiola Palvelut Oy:n toimitusjohtaja Pekka Antikainen, LähiTapiola Varainhoidon toimitusjohtaja Tom Liljeström (12.2.2018 alkaen), LähiTapiola Pohjanmaan toimitusjohtaja Pasi Haarala, LähiTapiola Vellamon toimitusjohtaja Ahti Haataja (30.10.2018 asti), LähiTapiola Etelän toimitusjohtaja Ari Lagerström (1.11.2018 alkaen), LähiTapiola Pääkaupunkiseudun toimitusjohtaja Jukka Kinnunen, LähiTapiola Pirkanmaan toimitusjohtaja Pentti Kuusela (31.5.2018 asti), LähiTapiola Lännen toimitusjohtaja Jussi Seppälä (1.6.2018 alkaen), LähiTapiola Pohjoisen toimitusjohtaja Veli Rajakangas, ryhmän hallinnon ohjauksesta vastaava johtaja Jari Eklund, talousjohtaja

Timo Laakso, tietohallintojohtaja Mikko Vastela, markkinointijohtaja Olli-Pekka Pohjanmäki ja kehitysjohtaja Harri Aho, innovaatiojohtaja Harri Lauslahti (11.2.2018 asti) ja henkilöstöjohtaja Nina Gros.

Yhtiöryhmä kokoontuu pääsääntöisesti joka toinen viikko.

Toimitusjohtaja

LähiTapiola Keski-Suomen toimitusjohtajana toimii Teemu Toivanen ja varatoimitusjohtajana Pekka Mattinen. Toimitusjohtajalle maksetut palkat ja luontoisedut olivat yhteensä 270.501 euroa, johon sisältyy tulospalkkio 35.505 euroa. Tulospalkkiosta 3.552 euroa on ansaittu vuonna 2016 ja 31.953 euroa vuonna 2017.

Tulospalkkiosta on viivästetty myöhemmin maksettavaksi 55.035 euroa, josta 7.105 euroa on ansaittu vuonna 2016 ja 47.929 euroa on ansaittu vuonna 2017. Johdon tulospalkkio perustuu vuositavoitteiden toteutumiseen.

Toimitusjohtajan eläkeikä on 62 vuotta. Toimisuhteen ennenaikaisesta päättymisestä on sovittu maksettavaksi erokorvaus, joka vastaa 12 kuukauden kokonaispalkkaa.

Lähipiiri

LähiTapiola Keski-Suomen lähipiiristä kerrotaan tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Tilintarkastaja

Yhtiön tilintarkastaja on KPMG Oy Ab, jonka nimeämänä yhtiön päävastuullisena tilintarkastajana toimii Mikko Haavisto, KHT.

Valvova viranomainen

LähiTapiola Keski-Suomi on julkisen valvonnan alainen vahinkovakuutusyhtiö, jota valvoo Suomen Pankin yhteydessä toimiva Finanssivalvonta. Finanssivalvonta valvoo ja tarkastaa, että vakuutuslaitokset noudattavat lakia ja hyvää vakuutustapaa ja käyttävät toiminnassaan asianmukaisia menettelytapoja. Se seuraa ja arvioi valvottaviansa taloudellista asemaa, johtamis-, valvonta- ja riskienhallintajärjestelmiä, toimintaedellytyksiä sekä toimintaympäristön muutoksia.

Henkilöstö

LähiTapiola Keski-Suomen henkilökunnan keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana oli 76 (82) henkilöä. Yhtiön palveluksessa oli vuoden lopussa 75 henkilöä.

Palkitseminen

Palkitsemisjärjestelmän tavoitteena on kannustaa hyvään suoritukseen sekä motivoida ja sitouttaa henkilöitä. LähiTapiola Keski-Suomen palkitseminen perustuu yhtiöryhmän ja sen yhtiöiden strategiaan ja sen pohjalta asetettuihin tavoitteisiin. Palkitsemisen perusteena on henkilön hyvä työsuoritus suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Palkkiojärjestelmä on osa kokonaispalkkausta ja se perustuu vuosipalkkioihin, vaikka jotkin palkkiotavoitteista voivat olla vuotta pidempää aikajaksoa mittaavia. Palkitsemisjärjestelmä koskee johtoa ja koko henkilöstöä.

Palkitsemisjärjestelmää vahvistettaessa pyritään varmistumaan siitä, että se on yhtiön ja LähiTapiola-ryhmän liiketoimintastrategian sekä tavoitteiden ja arvojen mukainen ja että se vastaa yhtiöryhmän pitkän aikaväli etua, ja on sopusoinnussa yhtiöryhmän hyvän ja tehokkaan riskienhallinnan kanssa eikä kannusta liialliseen riskinottoon.

Vastuullisuus

LähiTapiola Keski-Suomen tavoitteena on tarjota asiakkailleen turvallisempaa ja terveempää elämää. Elämän- turvastrategiamme mukaisesti myös vastuullisuustyössä on keskeistä asiakkaidemme turvallisuuden, talouden ja terveyden edistäminen. Käytännössä vastuullisuus konkretisoituu paikallisina ja valtakunnallisina tekoina kestävä kehityksen edistämiseksi ja kumppaniemme kanssa tehdyssä yhteistyössä.

LähiTapiolan sijoitustoiminnassa noudatetaan vastuullisen sijoittamisen periaatteita. Taloudellisen vastuun perusta on yhtiön vakavaraisuus. Vahinkojen ennaltaehkäiseminen ja taloudellinen varautuminen korostuvat kokonaisvaltaisen elämänturvan tarjoamisessa asiakkaalle. Asiakastytyväisyyttä ja asiakaskokemusta mitataan ja seurataan jatkuvasti. Tuotteita ja palveluita kehitetään yhdessä omistaja-asiakkaiden kanssa ja he ovat mukana toiminnan kehittämisessä muun muassa tutkimusten, tuotekehitysprosessin, testauksen sekä hallinnon kautta.

Vuoden 2018 kuluessa uudistettiin LähiTapiola-ryhmän arvot ja edettiin yhtiöryhmän strategiatyössä. Henkilöstö oli laajasti mukana sekä arvojen määrittelyssä, että strategiaprosessissa. Näiden ohella aloitettiin myös LähiTapiolan henkilöstöstrategian uudistaminen. Strategisiksi teemoiksi nousivat työssä onnistuminen ja painopisteiksi osaamisen vahvistaminen ja johtaminen sekä monimuotoisuus. LähiTapiolalle myönnettiin jälleen hyvän työpaikan tunnustuksena Great Place to Work -sertifikaatti. Vuoden aikana panostettiin erityisesti henkilöstön osaamiseen ja esimiesten valmennuksiin. Työterveyshuollon palvelut siirtyivät kumppanuuden myötä valtakunnallisesti vuoden 2018 alusta alkaen Mehiläiselle.

Vuoden 2018 aikana strategiatyö realisoitui merkittävästi osaamisen kehittämisen saralla. Asiakaskohtaamisen kehittäminen, vuorovaikutustaidot sekä verkkokohtaamisen taidot olivat keskiössä. Vuoden loppupuolella käynnistyivät asiakkuuksien johtamisen, esimiestyön sekä Oiva-asiakkuushallintajärjestelmän prosessit, jotka konkretisoituvat vuoden 2019 aikana. Mehiläisen kanssa yhteistyö syveni – sekä toimintamallien (mukautetun työn malli) sekä uusien työkykyä palvelevien sähköisten portaalien ennakoituvien muodossa. Vuoden 2018 lopulla toteutettiin henkilöstökysely (GPTW), jonka tulokset purettiin yhtiötasolla; prosessi jatkuu vuoden 2019 alussa tiimikohtaisten kehittämissuunnitelmien muodossa.

Yritysvastuun kumppaneiden kanssa tehdään laajasti yhteistyötä turvallisuuden sekä hyvinvoinnin edistämiseksi asiakkaidemme lähielinpiirissä ja yhteiskunnassa. Merkittäviä yhteistyökumppaneitamme ovat muun muassa Suomen Punainen Risti, Suomen Punainen Risti Ensiaapu Oy, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliitto, Syöpäsäätiö sekä valtakunnalliset urheilun lajiliitot. Paikallisesti toimimme aktiivisesti eri elämän osa-alueiden kumppanien kanssa – urheilun saralla mm. yleisurheiluseura JKU:n, jääkiekkoseura JYP:n ja naisten pesäpalloseura Kirittärien kanssa. Kulttuurin tekemistä olemme tukeneet mm. Rajoilla Ensemblen kulttuuritapahtumaa tukien, sekä olemme antaneet toimintaan tukea mm. Jyväskylän kaupungin kehitysvammaistoiminnalle.

LähiTapiola Keski-Suomi on tehnyt merkittävää oppilaitosyhteistyötä fuusion alusta asti. Rekrytoimme Jyväskylän ammattikorkeakoulusta puolivuotiskausiksi harjoittelijoita saamaan arvokasta työkokemusta, joka on myös liiketalouden tradenomien pakollinen jakso ennen valmistumista. Vuoden 2018 LähiTapiola Keski-Suomella oli 4 työharjoittelijaa. LähiTapiola pyrkii tavoitteellisesti vähentämään ympäristö- ja ilmastovaikutuksiaan. Sijoitustoiminnassa otetaan huomioon ympäristönäkökulmat vastuullisen sijoittamisen periaatteiden mukaisesti. Kiinteistötoiminnassa LähiTapiola on sitoutunut käyttämään vastuullisia ja ympäristöystävällisiä toimintamalleja hallinnoitavien kiinteistöjen koko elinkaaren ajan. LähiTapiola tekee yhteistyötä Suomen luonnonsuojeluliiton ja Pidä

Saaristo Siistinä ry:n kanssa lähiympäristön tilan parantamiseksi ja suomalaisen luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi.

LähiTapiola osallistui vuonna 2018 suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseen ja koulutuksen tukemiseen muun muassa ammattikorkeakoulujen vastinrahaohjelman puitteissa. Yhteensä 1,4 miljoonaa euroa ohjattiin 19 ammattikorkeakoululle eri puolilla Suomea.

Yhdessä LähiTapiola Keskinäisen Vakuutusyhtiön kanssa lahjoitettiin 60.000 euroa Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketalouden alalle. LähiTapiola Keski-Suomi lahjoitti kaksi sähkökäyttöistä polkupyörää Sisä-Suomen poliisilaitokselle. Lahjoituksen arvon on lähes 10.000 euroa, ja sillä halutaan turvata nopeaa ja ekologista partiointia Jyväskylän keskustassa.

LähiTapiola-ryhmän yhteiskuntavastuusta ja vastuullisuustyöstä kerrotaan tarkemmin erillisessä raportissa "Selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista". Se on nähtävillä osoitteessa www.lahitapiola.fi / Tietoa LähiTapiolasta / Talous.

Tilikauden jälkeiset tapahtumat

Liiketoiminta on jatkunut tilikauden päättymisen jälkeen olennaisilta osin odotusten mukaisena eikä merkittäviä erityisiä tapahtumia tai poikkeamia ole tilikauden jälkeen tapahtunut.

Tulevaisuuden näkymät

Vahinkovakuutusliiketoiminta

Maailmantalouden vanavedessä Suomen talouden suhdannehuippu on saavutettu ja näkymät ovat heikkenevässä. Lähivuosina vahinkovakuutuksen kasvunäkymiä leimaa epävarmuus. Suomen markkinoille on tyypillistä lakisäateisen vakuutuksen suhteellisen suuri osuus ja markkinoiden keskittyneisyys. Vahinkovakuutuksessa alan neljän suurimman toimijan markkinaosuus on lähes 95 prosenttia ja tähän ei ole odotettavissa suuria muutoksia.

Vahinkovakuutuksessa alan maksutulo kääntyi nousuun vuonna 2018, mutta Suomen talousnäkymien hiipuminen ja maailmanpoliittisten riskien toteutuminen voivat kääntää maksutulon jälleen lasku-uralle. Vahinkovakuutuksessa maksutulon pienenemistä yritetään paikata tarjoamalla vakuutuksia uusiin riskeihin, kuten tietoturvariskeihin. Vahinkovakuutuksessa hintakilpailu jatkuu erityisesti ajoneuvopuolella. Työtapaturmavakuutuksessa yhtiöt pyrkivät pitämään kiinni omista kannattavista asiakkaistaan. Ennaltaehkäisevien työkykypalvelujen kehittyminen voi osaltaan vähentää vahinkojen määrää ja kääntää maksutuloa laskusuuntaan yritysvarakuutuksessa.

Sote- ja maakuntauudistukset etenevät vuonna 2019, mutta niiden lopullinen toteutuminen on epävarmaa. Vaikkei sote-uudistus toteutuisikaan, terveydenhoidon järjestämistä ja tuottamista koskevat rakenteelliset uudistukset jatkuvat.

Pitkällä aikavälillä vahinkovakuutus varautuu toimintaympäristön suuriin muutosvoimiin. Väestön ikääntyminen ja muuttoliike, toimialarajojen murtuminen, asiakaskäyttäytymisen muutos, teknologinen murros asettavat lisävaatimuksia asiakaspalvelulle ja henkilöstön ammattitaidolle. Lisääntyvä sääntely tuo lisäkustannuksia finanssialan toimijoille.

Pitkällä aikavälillä kestävä kehityksen vaatimukset muokkaavat asiakkaiden ja muiden sidosryhmien odotuksia vahinkovakuutusyhtiöiden toimintaa kohtaan. Ilmastomuutoksen vaikutukset ovat laaja-alaisia ja riskit usein ennalta-arvaamattomia, mikä lisää ennakoivan riskienhallinnan merkitystä.

Toimialan murroksessa LähiTapiolan tavoitteena on palvelujohtajuus. Strategiamme keskiössä on paras elämänturvapalvelu, jonka keskiössä ovat yksilölliset vakuutus- ja finanssiratkaisut, kuten ennaltaehkäisevät riskienhallintapalvelut ja terveys- ja hyvinvointiratkaisut. Siinä missä aiemmin perinteisenä vakuutusyhtiönä tulimme

mukaan asiakkaidemme elämään vahinkojen satuttua, autamme nyt vahinkojen ennaltaehkäisyssä ja varautumisessa.

Sijoitustoiminta

Maailmantalouden suhdannenäkymä on heikkenemässä ja kasvun odotetaan hidastuvan vuonna 2019 edellisvuodesta ja painuvan alle potentiaalisen kasvu-uransa.

Suhdannenäkymään liittyy tällä hetkellä useita poliittikaan liittyviä riskejä. Iso-Britannian päätökset Euroopan unionista eroamiseen aiheuttavat epävarmuutta, Yhdysvaltojen protektionistinen kauppapolitiikka luo jännitteitä ja Italian uusi populistihallitus on törmäyskurssilla Euroopan Komission kanssa.

Poliittisten riskien lisäksi myös varallisuusarvojen lasku, korkojen nousu ja kehittyvien markkinoiden valuuttamyrskyn eskaloituminen voivat hidastaa maailmantalouden kasvua odotettua enemmän.

Sijoitusmarkkinoilla vuoden 2019 näkymään liittyvät tunnistetut riskit ovat pitkälti edellisvuoden kaltaisia. Talouden äkkijarrutus voisi johtaa pörssikurssien ja muiden riskillisten omaisuususerien laskuun. Historiallisen kokemuksen perusteella heikkenevä reaalitalous ja kiristytvä rahatalous ovat yleensä olleet haastava sijoitusympäristö riskillisille omaisuusluokille.

Euroopassa kiinteistökauppa käy edelleen vilkkaana. Kiinteistömarkkinoille kohdentuu merkittäviä määriä pääomaa usealta eri mantereelta ja rahoitusolosuhteet tukevat kaupankäyntiä. Myös vuokramarkkinoilla on monin paikoin positiivinen vire ja vuokrien ennustetaan hieman nousevan Euroopassa. Kiinteistömarkkinoiden ennustetaan hieman rauhoittuvan vuoden 2019 aikana, mutta merkittäviä muutoksia parhaimpien kohteiden arvoihin ei ennusteta. Maailmantalouden suhdanteiden ennustettua voimakkaampi heikkeneminen tai korkotason nousu kääntäisi Euroopan ja Suomen kiinteistömarkkinat laskuun.

toon 4.155.226,04 euroa ja käyttörahastoon 250.000,00 euroa, takuupääomalle ei makseta korkoa vuodelta 2018.

Mikäli hallituksen ehdotus voiton käyttämisestä hyväksytään, jakautuu yhtiön oma pääoma oheisen taulukon mukaisesti.

Oma pääoma

Oma pääoma, eur.	36 857 282,59
Pohjarahasto	3 500 263,81
Takuupääoma	12 692 216,83
Varmuusrahasto	20 344 400,95
Käyttörahasto	320 401,00

Ehdotus voiton käyttämisestä

Hallituksen esitys yhtiökokoukselle

Hallitus ehdottaa, että vuoden 2018 tilikauden 4.405.226,04 euron voitosta siirretään varmuusrahas-

TILINPÄÄTÖS 1.1. – 31.12.2018

Tuloslaskelma

VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA

	1.1.2018	-	31.12.2018	1.1.2017	-	31.12.2017
Vakuutusmaksutulo	1	41 523 815,80		35 371 078,34		
Jälleenvakuuttajien osuus		-2 172 166,30	39 351 649,50	-2 212 666,60	33 158 411,74	
Vakuutusmaksuvastuun muutos						
Liiketoimintasiirron osuus		0,00		4 855 155,34		
Kokonaismuutos		-172 449,00	-172 449,00	-3 728 855,79	1 126 299,55	
Jälleenvakuuttajien osuus						
Liiketoimintasiirron osuus		0,00		-11 906,16		
Kokonaismuutos		0,00	0,00	144,02	-11 762,14	
Vakuutusmaksuvastuun muutos yhteensä			-172 449,00		1 114 537,41	
Vakuutusmaksutuotot yhteensä			39 179 200,50		34 272 949,15	
Korvauskulut						
Maksetut korvaukset		-26 786 390,72		-21 861 518,57		
Jälleenvakuuttajien osuus		733 213,50	-26 053 177,22	790 285,17	-21 071 233,40	
Korvausvastuun muutos						
Liiketoimintasiirron osuus		0,00		47 974 043,48		
Kokonaismuutos		2 255 321,00	2 255 321,00	-47 858 828,00	115 215,48	
Jälleenvakuuttajien osuus						
Liiketoimintasiirron osuus		0,00		-204 074,31		
Kokonaismuutos		171 535,28	171 535,28	1 312 531,07	1 108 456,76	
Korvausvastuun muutos yhteensä			2 426 856,28		1 223 672,24	
Korvauskulut yhteensä			-23 626 320,94		-19 847 561,16	
Liikekulut	3		-9 953 234,58		-9 739 717,16	
Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta			5 599 644,98		4 685 670,83	
Tasoitusmäärän muutos						
Liiketoimintasiirron osuus		0,00		11 953 841,57		
Kokonaismuutos		-3 255 052,00	-3 255 052,00	-11 292 148,00	661 693,57	
Vakuutustekninen kate	2		2 344 592,98		5 347 364,40	

MUU KUIN VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA

		1.1.2018	-	31.12.2018		1.1.2017	-	31.12.2017
Vakuutustekninen kate				2 344 592,98				5 347 364,40
Sijoitustoiminnan tuotot	4	6 135 318,24				4 367 681,06		
Sijoitustoiminnan kulut	4	-2 600 243,00				-1 383 664,14		
Sijoitusten arvonnkorotuksen oikaisu	4	0,00		3 535 075,24		0,00		2 984 016,92
Muut tuotot	4							
Muut				1 552 133,77				2 266 524,63
Muut kulut	4							
Muut				-1 651 637,12				-2 188 509,62
Voitto varsinaisesta toiminnasta				5 780 164,87				8 409 396,33
Voitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja				5 780 164,87				8 409 396,33
Tuloverot								
Tilikauden vero		-1 388 415,46				-1 757 985,95		
Aikaisempien tilikausien verot		13 476,63				5 600,13		
Laskennallisen verovelan muutos		0,00		-1 374 938,83		0,00		-1 752 385,82
Tilikauden voitto				4 405 226,04				6 657 010,51

Tase

VASTAAVAA		31.12.2018	31.12.2017
Aineettomat hyödykkeet			
Muut pitkävaikutteiset menot	8	1 448 487,39	714 943,44
Sijoitukset	5		
Kiinteistösijoitukset	6		
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		4 118 829,48	3 332 939,19
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		3 747 000,00	2 670 000,00
Lainasaamiset omistusyhteisyrittäjiltä		0,00	0,00
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteisyrittäjissä	7		
Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä		40 542 361,64	34 163 108,84
Osakkeet ja osuudet omistusyhteisyrittäjissä		2 026 907,36	1 873 172,42
Rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset omistusyhteisyrittäjiltä		200 000,00	200 000,00
Muut sijoitukset	7		
Osakkeet ja osuudet		88 156 357,43	91 837 942,05
Rahoitusmarkkinavälineet		1 854 790,37	2 222 154,69
Muut sijoitukset		96 585,20	96 585,20
Jälleenvakuutustalletsaamiset		0,00	0,00
		140 742 831,48	136 395 902,39
Saamiset	13		
Ensivakuutustoiminnasta			
Vakuutuksenottajilta		7 623 859,97	7 459 830,49
Vakuutusedustajilta		0,00	0,00
Jälleenvakuutustoiminnasta		741 606,49	232 758,66
Laskennallinen verosaaminen		0,00	0,00
Muut saamiset		708 590,36	418 472,00
		9 074 056,82	8 111 061,15
Muu omaisuus			
Aineelliset hyödykkeet			
Koneet ja kalusto	8	394 213,46	400 496,90
Muut aineelliset hyödykkeet		93 220,99	58 585,00
Ennakkomaksut		0,00	0,00
Rahat ja pankkisaamiset		2 933 404,24	4 156 962,42
Muu omaisuus		8 477,53	8 477,53
		3 429 316,22	4 624 521,85
Siirtosaamiset			
Korot ja vuokrat		60 961,79	60 953,20
Muut siirtosaamiset		379 766,01	507 669,91
		440 727,80	568 623,11
Vastaavaa yhteensä		155 135 419,71	150 415 051,94

VASTATTAVAA		31.12.2018	31.12.2017
Oma pääoma	9		
Pohjarahasto		3 500 263,81	3 500 263,81
Takuupääoma		12 692 216,83	12 692 216,83
Muut rahastot		16 259 575,91	10 088 170,06
Tilikauden voitto/tappio		4 405 226,04	6 657 010,51
		<u>36 857 282,59</u>	<u>32 937 661,21</u>
Vakuutustekninen vastuuvelka			
Vakuutusmaksuvastuu		17 059 858,00	16 887 409,00
Jälleenvakuuttajien osuus		0,00	0,00
Korvausvastuu		<u>56 332 285,00</u>	<u>58 587 606,00</u>
Jälleenvakuuttajien osuus		-2 716 802,00	-2 545 266,72
Tasointusmäärä		<u>43 774 873,00</u>	<u>40 519 821,00</u>
		<u>114 450 214,00</u>	<u>113 449 569,28</u>
Pakolliset varaukset			
Muut pakolliset varaukset	11	197 894,00	0,00
		<u>197 894,00</u>	<u>0,00</u>
Velat			
Ensivakuutustoiminnasta		754 264,36	674 059,22
Jälleenvakuutustoiminnasta		0,65	-3 283,34
Muut velat		<u>1 761 010,03</u>	<u>2 232 485,04</u>
		<u>2 515 275,04</u>	<u>2 903 260,92</u>
Siirtovelat	13	<u>1 114 754,08</u>	<u>1 124 560,53</u>
Vastattavaa yhteensä		<u>155 135 419,71</u>	<u>150 415 051,94</u>

Epäsuora rahoituslaskelma

Liiketoiminnan rahavirta	31.12.2018	31.12.2017
Voitto varsinaisesta toiminnasta	5 780 164,87	8 409 396,33
Oikaisut		
Vakuutusteknisen vastuuvelan muutos	1 000 644,72	126 134 216,62
Liiketoimintasiirron osuus	0,00	-64 567 059,92
Sijoitusten arvonalentumiset ja arvonnkorotukset	1 073 124,24	-776 724,07
Realisoitumattomat kurssivoitot/-tappiot		
Pakollisten varausten muutos	197 894,00	0,00
Suunnitelman mukaiset poistot	352 471,56	340 058,30
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua		
Muut oikaisut	-3 220 438,55	-1 168 691,33
<i>Rahavirta ennen käyttö pääoman muutosta</i>	<i>5 183 860,84</i>	<i>68 371 195,93</i>
Käyttö pääoman muutos:		
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten		
lisäys (-)/vähennys (+)	-835 100,36	-6 032 672,68
Liiketoimintasiirron osuus	0,00	3 905 346,17
Lyhytaikaisten korottomien velkojen		
lisäys (+)/vähennys (-)	-397 792,33	1 833 084,56
Liiketoimintasiirron osuus	0,00	-168 303,87
<i>Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja</i>	<i>3 950 968,15</i>	<i>67 908 650,11</i>
Maksetut korot ja maksut muista liiketoiminnan rahoituskuluista		
Maksetut välittömät verot	-1 374 938,83	-1 752 385,82
Liiketoiminnan rahavirta	2 576 029,32	66 156 264,29
Investointien rahavirta		
Investoinnit sijoituksiin (pl. rahavarat)	-5 420 053,33	-143 358 485,63
Liiketoimintasiirron osuus	0,00	70 516 014,25
Luovutustulot sijoituksista (pl. rahavarat)	3 220 438,55	1 168 691,33
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden sekä muun omaisuuden investoinnit ja luovutustulot (netto)	-1 114 368,06	-572 189,06
Liiketoimintasiirron osuus	0,00	1 050,00
Investointien rahavirta	-3 313 982,84	-72 244 919,11
Rahoituksen rahavirta		
Takuupääoma-anti	0,00	8 028 081,22
Maksetut osingot/takuupääoman korot ja muu voitonjako	-485 604,66	-293 833,53
Rahoituksen rahavirta	-485 604,66	7 734 247,69
Rahavarojen muutos	-1 223 558,18	1 645 592,87
Rahavarat tilikauden alussa	4 156 962,42	2 511 369,55
Rahavarat tilikauden lopussa	2 933 404,24	4 156 962,42
Sulautumisen osuus		

Tunnusluvut

	M€				
	2018	2017	2016	2015	2014
Yleiset taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut					
Liiketulos	9,0	7,7	4,6	4,1	5,2
Kokonaistulos	4,1	10,7	7,0	4,4	6,8
Sijoitustoiminnan nettotuotto sitoutuneelle pääomalle (käyvin arvoin) prosentteina	-0,9	5,2	5,3	2,8	4,6
Kokonaispääoman tuotto, %	3,0	8,9	8,9	6,1	10,3
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana	76	82	78	82	82
Henkilöstömäärä palkkasummaan suhteutettuna	76	82	78	82	82
Vahinkovakuutuksen taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut					
Vakuutusmaksutulo	41,5	35,4	31,7	31,6	30,7
Vahinkosuhte ilman perustekorkokulua, %	58,8	57,0	62,5	63,0	58,3
Vahinkosuhte, %	60,3	57,9	62,5	63,0	58,3
Liikekulusuhte, %	25,4	28,4	27,5	28,8	27,9
Yhdistetty kulusuhte ilman perustekorkokulua, %	84,2	85,4	90,0	91,8	86,2
Yhdistetty kulusuhte, %	85,7	86,3	90,0	91,8	86,2

Tilinpäätöksen liitetiedot

Tuloslaskelman liitteet

1. Vakuutusmaksutulo

	2018	2017
Ensivakuutus		
Kotimaasta	41 523 815,80	35 371 078,34
Ensivakuutus yhteensä	41 523 815,80	35 371 078,34
Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta	41 523 815,80	35 371 078,34

1.1 Vakuutusmaksutulosta vähennetyt erät

	2018	2017
Luottotappiot vakuutusmaksusaamisista	119 337,17	81 484,58
Jakojärjestelmämaksut	1 202 615,94	446 253,20
Vakuutusmaksuvero	8 771 919,44	7 495 787,99
Palosuojelumaksu	146 106,13	145 142,41
Liikenneturvallisuusmaksu	84 856,11	35 670,49
Yhteensä	10 324 834,79	8 204 338,67

2. Vakuutusluokkaryhmittäinen tulos

		Vakuutus- maksutulo ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Vakuutus- maksutuotot ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Korvauskulut ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Liikekulut ennen jälleen- vakuuttajien palkkioita ja voitto-osuuksia	Jälleen- vakuuttajien osuus	Vakuutus- tekninen kate ennen sijoitus- toiminnan nettotuottoa
Muu tapaturma ja sairaus	2018	6 284 280,51	6 114 409,51	-3 668 694,97	-1 269 393,79	-16 708,47	1 159 612,28
	2017	5 573 856,50	5 477 991,41	-2 986 710,78	-1 400 804,13	-24 016,10	1 066 460,40
	2016	5 316 500,26	5 187 881,79	-2 826 368,64	-1 355 190,70	-19 468,46	986 853,99
Moottoriajoneuvon vastuu	2018	8 466 103,91	8 642 018,91	-3 961 676,87	-2 584 522,49	-310 361,40	1 785 458,15
	2017	3 531 379,50	4 623 353,84	-1 507 460,26	-1 324 670,68	-2 265,47	1 788 957,43
	2016	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Maa-ajoneuvot	2018	8 885 765,91	8 829 471,91	-6 497 484,82	-2 058 064,43	-32 862,93	241 059,73
	2017	8 790 115,04	8 733 737,11	-5 801 607,06	-2 342 026,72	-157 535,76	432 567,57
	2016	8 617 158,22	8 569 261,89	-5 756 583,48	-2 325 257,99	-38 806,84	448 613,58
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikk. kalusto ja kuljetus	2018	421 595,14	426 750,14	-177 026,02	-85 371,59	-484,53	163 868,00
	2017	395 708,04	400 336,89	-105 076,65	-93 390,78	-473,75	201 395,71
	2016	361 085,05	354 929,96	-138 963,17	-89 663,00	-403,95	125 899,84
Palo- ja muu omaisuusvahinko	2018	14 677 195,52	14 559 590,52	-8 261 407,99	-3 540 887,19	-819 544,97	1 937 750,37
	2017	14 416 378,41	14 601 325,03	-8 142 947,60	-4 070 613,20	-647 504,81	1 740 259,42
	2016	14 818 729,93	14 969 995,76	-9 899 210,73	-4 074 965,74	-172 477,22	1 168 296,51
Vastuu	2018	1 384 458,51	1 389 141,51	-843 747,41	-303 882,20	33 517,42	275 029,32
	2017	1 319 558,92	1 318 229,42	-2 247 763,83	-342 944,27	717 404,83	-555 073,85
	2016	1 272 370,98	1 266 468,22	-762 641,36	-338 157,39	-22 938,26	142 731,21
Oikeusturva	2018	1 081 703,84	1 068 622,84	-642 694,80	-235 788,08	0,00	190 139,96
	2017	1 015 461,82	1 011 192,80	-740 829,81	-267 390,62	0,00	2 972,37
	2016	987 886,35	997 870,50	-620 609,92	-264 719,05	0,00	112 541,53
Muut	2018	322 712,46	321 361,46	-478 336,84	-85 371,60	89 074,15	-153 272,83
	2017	328 620,11	331 211,39	-213 907,10	-94 336,20	-14 836,31	8 131,78
	2016	355 458,05	351 358,52	-218 143,26	-91 370,69	-7 543,65	34 300,92
Ensivakuutus yhteensä	2018	41 523 815,80	41 351 366,80	-24 531 069,72	-10 163 281,37	-1 057 370,73	5 599 644,98
	2017	35 371 078,34	36 497 377,89	-21 746 303,09	-9 936 176,60	-129 227,37	4 685 670,83
	2016	31 729 188,84	31 697 766,64	-20 222 520,56	-8 539 324,56	83 316,06	3 019 237,58
Jälleenvakuutus	2018	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	2017	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	2016	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	2018	41 523 815,80	41 351 366,80	-24 531 069,72	-10 163 281,37	-1 057 370,73	5 599 644,98
	2017	35 371 078,34	36 497 377,89	-21 746 303,09	-9 936 176,60	-129 227,37	4 685 670,83
	2016	31 729 188,84	31 697 766,64	-20 222 520,56	-8 539 324,56	83 316,06	3 019 237,58
Tasoitumäärän muutos	2018						-3 255 052,00
	2017						661 693,57
	2016						661 693,00
Vakuutustekninen kate	2018						2 344 592,98
	2017						5 347 364,40
	2016						3 680 930,58

3. Liikekuluja sekä henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat liitetiedot

3.1 Kokonaisliikekulut toiminnoittain

	2018	2017
Maksetut korvaukset	3 090 389,66	2 608 004,66
Liikekulut	9 953 234,58	9 739 717,16
Sijoitustoiminnan hoitokulut	330 794,73	296 158,14
Muut kulut	1 573 824,49	2 178 679,96
<i>Yhteensä</i>	<u>14 948 243,46</u>	<u>14 822 559,92</u>

3.2 Tuloslaskelman erä liikekulut

	2018	2017
Vakuutusten hankintamenot		
Ensivakuutuksen palkkiot	1 637 586,43	1 523 199,67
Muut vakuutusten hankintamenot	3 205 214,03	2 981 826,45
	<u>4 842 800,46</u>	<u>4 505 026,12</u>
Vakuutusten hoitokulut	3 157 721,08	3 146 086,76
Hallintokulut	2 162 759,83	2 285 063,72
Menevän jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet	-210 046,79	-196 459,44
<i>Yhteensä</i>	<u>9 953 234,58</u>	<u>9 739 717,16</u>

3.3 Henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat liitetiedot

3.3.1 Henkilöstökulut

	2018	2017
Palkat ja palkkiot	3 919 437,98	4 540 695,32
Eläkekulut	742 369,07	866 896,82
Muut henkilösivukulut	117 331,41	171 300,62
<i>Yhteensä</i>	<u>4 779 138,46</u>	<u>5 578 892,76</u>

3.3.2 Johdon palkat ja palkkiot, eläkesitoumukset, rahalainat ja niiden ehdot sekä vakuudet ja vastuusitoumukset

Toimitusjohtaja ja varatoimitusjohtaja/toimitusjohtajan sijainen		
Palkat ja palkkiot	440 166,00	382 122,00
Eläkesitoumukset	Toimitusjohtajan ja tämän sijaisen eläkeikä/eroamisikä on 62-68 vuotta. Toimitusjohtajalla ja tämän sijaisella on vapaaehtoinen eläkevakuutus.	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Ei annettu rahalainoja	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Ei annettu vakuuksia ja vastuusitoumuksia	
Hallitus ja hallituksen varajäsenet		
Palkat ja palkkiot	80 516,00	74 500,00
Eläkesitoumukset	Yhtiöön toimitushteessa olevien hallituksen jäsenten ja varajäsenten eläkeikä/eroamisikä määräytyy lain mukaan.	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Ei annettu rahalainoja	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Ei annettu vakuuksia ja vastuusitoumuksia	
Hallintoneuvosto ja hallintoneuvoston varajäsenet		
Palkat ja palkkiot	34 816,00	28 950,00
Eläkesitoumukset	Ei eläkesitoumuksia	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Ei annettu rahalainoja	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Ei annettu vakuuksia ja vastuusitoumuksia	

3.3.3 Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana

Henkilöstö	76	82
------------	----	----

3.4 Tilintarkastajan palkkiot eriteltyinä toimeksiantoryhmittäin

	2018	2017
Tilintarkastus	7 416,28	8 461,80
Muut palvelut	0,00	3 129,34
<i>Yhteensä</i>	<u>7 416,28</u>	<u>11 591,14</u>

4. Sijoitustoiminnan nettotuoton erittely sekä muiden tuottojen ja kulujen erittely

4.1 Sijoitustoiminnan nettotuoton erittely

Sijoitustoiminnan tuotot	2018	2017
Tuotot sijoituksista saman konsernin yrityksiin		
Osinkotuotot	556 956,82	255 830,79
<i>Yhteensä</i>	556 956,82	255 830,79
Tuotot sijoituksista omistusyhteisyrityksiin		
Korkotuotot	-12 538,45	-9 862,66
<i>Yhteensä</i>	-12 538,45	-9 862,66
Tuotot kiinteistösijoituksista saman konsernin yrityksiin		
Korkotuotot	163 729,12	113 628,31
<i>Yhteensä</i>	163 729,12	113 628,31
Tuotot kiinteistösijoituksista muihin yrityksiin		
Korkotuotot	136,16	63,22
Muut tuotot	441 399,15	322 812,78
<i>Yhteensä</i>	441 535,31	322 876,00
Tuotot muista sijoituksista		
Osinkotuotot	818 880,68	514 556,96
Korkotuotot	117 682,73	198 528,11
Muut tuotot	385 659,88	326 926,32
<i>Yhteensä</i>	1 322 223,29	1 040 011,39
Yhteensä	2 471 906,09	1 722 483,83
Arvon alentumisten palautukset	269 229,38	999 743,91
Myyntivoitot	3 394 182,77	1 645 453,32
Sijoitustoiminnan tuotot yhteensä	6 135 318,24	4 367 681,06

Sijoitustoiminnan kulut

Kulut kiinteistösijoituksista		
Saman konsernin yritykset	-304 692,56	-185 801,13
Muut yritykset	-272 025,76	-230 007,14
Yhteensä	-576 718,32	-415 808,27
Kulut muista sijoituksista	-287 229,51	-264 921,86
Korkokulut ja muut vieraan pääoman kulut		
Muut yritykset	-220 197,33	-3 152,18
Yhteensä	-220 197,33	-3 152,18
Yhteensä	-1 084 145,16	-683 882,31
Arvonalentumiset ja poistot		
Arvonalentumiset	-1 342 353,62	-223 019,84
Yhteensä	-1 342 353,62	-223 019,84
Myyntitappiot	-173 744,22	-476 761,99
Sijoitustoiminnan kulut yhteensä	-2 600 243,00	-1 383 664,14
Sijoitustoiminnan nettotuotto ennen arvon-		
korotuksia ja niiden oikaisua	3 535 075,24	2 984 016,92
Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa	3 535 075,24	2 984 016,92

4.2 Muiden tuottojen ja kulujen erittely

Muut tuotot	2018	2017
Palvelumyynnin ja liitännäistoiminnan tuotot	1 531 180,63	2 255 461,09
Muut tuotot	20 953,14	11 063,54
Yhteensä	1 552 133,77	2 266 524,63
Muut kulut		
Palvelumyynnin ja liitännäistoiminnan kulut	-1 573 824,49	-2 178 679,96
Muut kulut	-77 812,63	-9 829,66
Yhteensä	-1 651 637,12	-2 188 509,62

Taseen liitteet

5. Sijoitusten käypä arvo ja arvostusero

Sijoitukset	Jäljellä oleva hankintameno	2018 Kirjanpitoarvo	Käypä arvo
Kiinteistösijoitukset			
Kiinteistöosakkeet saman konsernin yrityksissä	2 675 385,01	2 675 385,01	3 056 591,54
Muut kiinteistöosakkeet	1 443 444,47	1 443 444,47	1 552 000,00
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä	3 747 000,00	3 747 000,00	3 747 000,00
	7 865 829,48	7 865 829,48	8 355 591,54
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä			
Osakkeet ja osuudet	40 542 361,64	40 542 361,64	42 389 924,04
	40 542 361,64	40 542 361,64	42 389 924,04
Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä			
Osakkeet ja osuudet	2 026 907,36	2 026 907,36	2 026 907,36
Rahoitusmarkkinavälineet	200 000,00	200 000,00	200 000,00
	2 226 907,36	2 226 907,36	2 226 907,36
Muut sijoitukset			
Osakkeet ja osuudet	88 156 357,43	88 156 357,43	95 212 914,41
Rahoitusmarkkinavälineet	1 854 790,37	1 854 790,37	1 887 446,60
Muut sijoitukset	96 585,20	96 585,20	107 778,01
	90 107 733,00	90 107 733,00	97 208 139,02
	140 742 831,48	140 742 831,48	150 180 561,96
Rahoitusmarkkinavälineiden jäljellä oleva hankintameno sisältää:			
Korkotuotoiksi (+) tai niiden vähennykseksi (-)			
jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenon erotusta			43,38
Arvostusero (käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)			9 437 730,48

Sijoitukset	Jäljellä oleva hankintameno	2017	Käypä arvo
		Kirjanpitoarvo	
Kiinteistösijoitukset			
Kiinteistöosakkeet saman konsernin yrityksissä	1 846 276,00	1 846 276,00	2 144 612,54
Muut kiinteistöosakkeet	1 486 663,19	1 486 663,19	1 633 000,00
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä	2 670 000,00	2 670 000,00	2 670 000,00
	6 002 939,19	6 002 939,19	6 447 612,54
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä			
Osakkeet ja osuudet	34 163 108,84	34 163 108,84	34 756 601,55
	34 163 108,84	34 163 108,84	34 756 601,55
Sijoitukset omistusyhteisyriksissä			
Osakkeet ja osuudet	1 873 172,42	1 873 172,42	1 873 172,42
Rahoitusmarkkinavälineet	200 000,00	200 000,00	200 000,00
	2 073 172,42	2 073 172,42	2 073 172,42
Muut sijoitukset			
Osakkeet ja osuudet	91 837 942,05	91 837 942,05	105 147 966,14
Rahoitusmarkkinavälineet	2 222 154,69	2 222 154,69	2 285 070,30
Muut sijoitukset	96 585,20	96 585,20	104 776,10
	94 156 681,94	94 156 681,94	107 537 812,54
	136 395 902,39	136 395 902,39	150 815 199,05
Rahoitusmarkkinavälineiden jäljellä oleva hankintameno sisältää:			
Korkotuotoiksi (+) tai niiden vähennykseksi (-)			
jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenon erotusta			51 422,70
Arvostusero (käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)			14 419 296,66

6. Kiinteistösijoitukset

Kiinteistösijoitusten muutokset:	2018	
	Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet	Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä
Hankintameno 1.1.	3 514 758,19	2 670 000,00
Lisäykset	824 532,89	1 089 000,00
Vähennykset	-12 758,18	-12 000,00
Hankintameno 31.12.	4 326 532,90	3 747 000,00
Arvon alentumiset 1.1.	-181 819,00	
Tilikauden arvonalentumiset	-55 690,51	
Arvon alentumisten palautukset	29 806,09	
Arvon alentumiset 31.12.	-207 703,42	
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 118 829,48	3 747 000,00
Omassa käytössä olevat kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet:		
Jäljellä oleva hankintameno	1 048 436,04	
Kirjanpitoarvo	1 048 436,04	
Käypä arvo	1 071 371,96	

7. Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteisy yrityksissä

Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä	2018	2017
Hankintameno 1.1.	34 297 826,81	2 362 704,55
Lisäykset	9 374 618,51	2 554 764,85
Vähennykset	-3 062 647,54	-509 168,42
Lisäykset, liiketoimintasiirto	0,00	30 578 974,36
Siirrot erien välillä	34 666,43	-689 448,53
Hankintameno 31.12.	40 644 464,21	34 297 826,81
Arvon alentumiset 1.1.	-134 717,97	-76 628,65
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset	-34 666,43	-607 647,64
Tilikauden arvonalentumiset	-52 600,90	-89 600,00
Arvon alentumisten palautukset	119 882,73	639 158,32
Arvon alentumiset 31.12.	-102 102,57	-134 717,97
Kirjanpitoarvo 31.12.	40 542 361,64	34 163 108,84
Osakkeet ja osuudet omistusyhteisy yrityksissä		
Hankintameno 1.1.	1 840 546,38	0,00
Lisäykset	184 276,28	28 991,38
Lisäykset, liiketoimintasiirto	0,00	1 811 555,00
Siirrot erien välillä	1 259 811,34	0,00
Hankintameno 31.12.	3 284 634,00	1 840 546,38
Arvon alentumiset 1.1.	32 626,04	0,00
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset	-1 259 811,34	0,00
Tilikauden arvonalentumiset	-30 541,34	0,00
Arvon alentumisten palautukset	0,00	32 626,04
Arvon alentumiset 31.12.	-1 257 726,64	32 626,04
Kirjanpitoarvo 31.12.	2 026 907,36	1 873 172,42
Omistusyhteisyritysten liikkeeseenlaskemat rahoitus-		
markkinavälineet ja lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		
Hankintameno 1.1.	200 000,00	200 000,00
Hankintameno 31.12.	200 000,00	200 000,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	200 000,00	200 000,00
Yhteensä	42 769 269,00	36 236 281,26

7.1 Sijoitukset LähiTapiola-ryhmän konsernitilinpäätökseen kuuluvissa yrityksissä

Osakkeet ja osuudet, käyttöomaisuus	Kotipaikka	Osuus osakkeista %	Oma pääoma	Tilikauden voitto/tappio
LähiTapiola Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö	3) Espoo	1,6	457 018 982,91	46 738 033,77
LähiTapiola Varainhoito Oy	3) Espoo	0,7	22 269 954,42	1 607 664,86
Yhteensä			479 288 937,33	48 345 698,63

Osakkeet ja osuudet, sijoitusomaisuus	Kotipaikka	Osuus osakkeista %	Oma pääoma	Tilikauden voitto/tappio
Kauppakeskus Seppä Oy	3) Kuopio	3,0	-1 357,91	-2 334,17
LähiTapiola Kiinteistösijoitus I Ky	3) Espoo	3,2	45 380 835,41	644 469,85
LähiTapiola KR PK2 Ky -konserni	3) Espoo	2,8	16 101 505,92	-177 949,75
LähiTapiola Pääomasijoitus GP Oy	3) Espoo	1,4	671,94	447,90
LähiTapiola Pääomasijoitus I Ky	3) Espoo	1,4	103 307 021,99	12 171 833,66
LähiTapiola Pääomasijoitus II Ky	3) Espoo	1,1	32 796 047,39	-1 117 343,25
LähiTapiola Pääomasijoitus III Ky	3) Espoo	1,7	137 281 391,14	20 122 104,17
LähiTapiola Rahoitusyhtiö I Ky	3) Espoo	3,2	165 062 933,85	62 933,85
LähiTapiola Tontit GP I Oy	3) Espoo	3,2	109 386,91	4 125,35
LähiTapiola Tontit I Ky	3) Espoo	3,2	43 851 718,70	2 751 718,62
LähiTapiola Tontit II Ky	3) Espoo	1,6	5 443 562,44	305 400,90
LähiTapiola Yhteiset Kiinteistöt Ky	3) Espoo	4,5	183 151 217,48	3 873 924,83
LähiTapiola Yritysrahoitus I Ky	3) Espoo	2,8	653 820 348,11	16 127 295,52
Yhteensä			1 386 305 283,37	54 766 627,48

LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiö on lisäksi sijoittanut 4 (3) LähiTapiola-ryhmän konsernitilinpäätökseen kuuluvaan asunto- tai kiinteistöyhtiöön, joista sen omia tytäryhtiöitä on 4 (3).

- 1) Tytäryhtiö
- 2) LähiTapiola-ryhmän konsernitilinpäätökseen kuuluva tytäryhtiö, joka on raportojalle omistusyhteisyritys.
- 3) LähiTapiola-ryhmän konsernitilinpäätökseen kuuluva tytäryhtiö, joka on raportojalle muu sijoitus.
- 4) LähiTapiola-ryhmän konsernitilinpäätökseen kuuluva tytäryhtiö, jota ei yhdistellä.

7.2 Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä

Osakkeet ja osuudet, käyttöomaisuus	Kotipaikka	Osuus osakkeista %	Oma pääoma	Tilikauden voitto/tappio
S-Pankki Oy -konserni	3) Helsinki	0,5	441 841 909,26	6 681 948,16
Yhteensä			441 841 909,26	6 681 948,16

7.3 Muut sijoitukset

Arvopaperi	Osuus osakkeista %	Määrä	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Kotivaltio
Kotimaiset yhtiöt, noteeratut					
Muut		11 000,00	96 580,00	96 580,00	
Yhteensä		11 000,00	96 580,00	96 580,00	
Kotimaiset yhtiöt, noteeraamattomat					
Muut		104,00	34 126,00	34 126,00	
Yhteensä		104,00	34 126,00	34 126,00	

Sijoitusrahastot

BNP Paribas FPS FPE	1 167 184,18	1 167 184,18	Ranska
BNP Paribas Global Senior Corporate Loans	2 283 579,33	2 283 579,33	Ranska
iShares Barclays Capital Euro Corporate Bond 1-	1 118 566,79	1 129 348,50	Irlanti
LähiTapiola AIF Eurooppa	4 891 502,34	4 891 502,34	Suomi
LähiTapiola AIF High Yield	1 250 853,68	1 250 853,68	Suomi
LähiTapiola AIF Pitkäkorko	3 704 081,88	3 704 081,88	Suomi
LähiTapiola AIF USA	2 303 534,28	2 585 026,17	Suomi
LähiTapiola AIF Yrityslaina	8 192 348,06	8 192 348,06	Suomi
LähiTapiola Eurooppa Keskisuuret A	1 683 244,49	1 785 016,27	Suomi
LähiTapiola Eurooppa Markkina A	888 900,00	888 900,00	Suomi
LähiTapiola High Yield A	2 480 460,69	2 955 580,13	Suomi
LähiTapiola Hyvinvointi A	578 637,19	1 111 039,95	Suomi
LähiTapiola Kehittynyt Aasia A	1 873 476,99	2 276 067,82	Suomi
LähiTapiola Kehittyvät Korkomarkkinat A	6 370 502,14	6 652 557,34	Suomi
LähiTapiola Kehittyvät Markkinat A	1 681 107,68	2 074 368,14	Suomi
LähiTapiola Korkomaailma A	2 335 347,10	2 628 720,03	Suomi
LähiTapiola Lyhytkorko A	5 000 731,87	5 000 731,87	Suomi
LähiTapiola Osinko Suomi A	956 241,16	1 454 662,16	Suomi
LähiTapiola Pitkäkorko A	1 675 643,65	1 870 236,62	Suomi
LähiTapiola Pohjoinen Yrityskorko A	3 975 468,88	4 572 887,40	Suomi
LähiTapiola Reaalikorko A	2 076 597,58	2 076 597,58	Suomi
LähiTapiola Sijoituskiinteistöt A	2 336 942,18	2 442 104,58	Suomi
LähiTapiola Skandinavia A	1 165 095,26	1 172 391,20	Suomi
LähiTapiola Suoja A	1 381 769,46	1 474 648,73	Suomi
LähiTapiola USA Keskisuuret A	921 169,47	1 520 016,18	Suomi
LähiTapiola USA Markkina A	760 439,85	786 417,86	Suomi
LähiTapiola Yrityskorko A	10 623 840,23	11 737 217,64	Suomi
Pimco Socially Responsible EM Bond Fund I-	1 860 273,47	1 994 270,89	Irlanti
Seligson Euro Corporate Bond	750 000,01	855 302,96	Suomi
UBAM - Euro 10-40 Convertible Bond	595 586,87	595 586,87	Luxemburg
iShares Barclays Capital Euro Corporate Bond	3 024 599,63	3 024 599,63	Irlanti
iShares Euro Corp Bnd ex-fin	1 590 464,75	1 590 464,75	Irlanti
Muut	1 627 107,08	2 077 281,56	
Yhteensä	83 125 298,23	89 821 592,30	

Pääomasijoitusrahastot

LähiTapiola Asuntosijoitus Suomi Ky	1 767 759,20	2 064 588,72	Suomi
Tapiola KR III Ky	2 434 596,42	2 434 596,42	Suomi
Muut	698 007,58	761 430,97	
Yhteensä	4 900 353,20	5 260 616,11	

Muut sijoitukset, osakkeet ja osuudet yhteensä

11 104,00 88 156 357,43 95 212 914,41

8. Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden muutokset

	Aineettomat oikeudet ja pitkävaikutteiset menot	Ennakkomaksut	2018 Kalusto
Hankintameno 1.1.	1 509 905,14	530 371,00	1 161 306,26
Lisäykset	5 550,00	949 061,00	150 121,07
Vähennykset	0,00	0,00	-25 000,00
Siirrot erien välillä	367 555,00	-367 555,00	0,00
Hankintameno 31.12.	1 883 010,14	1 111 877,00	1 286 427,33
Kertyneet poistot 1.1.	-1 325 332,70	0,00	-760 809,36
Tilikauden poistot	-221 067,05	0,00	-131 404,51
Kertyneet poistot 31.12.	-1 546 399,75	0,00	-892 213,87
Kirjanpitoarvo 31.12.	336 610,39	1 111 877,00	394 213,46

9. Oman pääoman muutokset ja arvonnkorotusrahaston erittely

9.1 Oman pääoman muutokset

	1.1.2018	Lisäykset	Vähennykset	31.12.2018
Pohjarahasto	3 500 263,81	0,00	0,00	3 500 263,81
Takuupääoma	12 692 216,83	0,00	0,00	12 692 216,83
Varmuusrahasto	10 088 170,06	6 557 010,51	-456 005,66	16 189 174,91
Käyttörahaso	0,00	100 000,00	-29 599,00	70 401,00
Tilikauden voitto	6 657 010,51	4 405 226,04	-6 657 010,51	4 405 226,04
<i>Oman pääoman muutokset yhteensä</i>	32 937 661,21	11 062 236,55	-7 142 615,17	36 857 282,59

9.2 Laskelma voitonjakokelpoisista varoista

	31.12.2018
Tilikauden voitto	4 405 226,04
+ Muu vapaa pääoma	
Varmuusrahasto	16 189 174,91
Käyttörahaso	70 401,00
<i>Voitonjakokelpoiset varat yhteensä</i>	20 664 801,95

10. Korvausvastuu

	2018	2017
Korvausvastuun riittävyys		
Muu tapaturma ja sairaus	140 611,61	336 010,99
Moottoriajoneuvon vastuu	1 973 571,92	0,00
Maa-ajoneuvot	66 205,86	290 274,16
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikk. kalusto ja kuljetus	23 811,00	54 189,18
Palo- ja muu omaisuusvahinko	2 071 384,62	1 833 274,30
Vastuu	116 203,23	-1 368 097,58
Oikeusturva	-189 342,62	-288 197,68
Muut	56 033,21	-25 374,55
	4 258 478,83	832 078,82

11. Muut pakolliset varaukset

	2018	2017
Keskeneräisten vahinkojen viivästyskorkovaraus	197 894,00	0,00
	<u>197 894,00</u>	<u>0,00</u>

12. Laskennalliset verovelat

	2018	2017
Arvostuseroista laskettu verovelka, jonka toteutumista pidetään todennäköisenä seuraavan vuoden aikana	441 258,00	701 500,00
	<u>441 258,00</u>	<u>701 500,00</u>

13. Saamiset ja velat

13.1 Saamisten erittely

	2018	2017
Saamiset saman konsernin yrityksiltä		
Muut saamiset	964,00	90 972,84
	<u>964,00</u>	<u>90 972,84</u>

13.2 Velkojen erittely

	2018	2017
Velat saman konsernin yrityksille		
Ostovelat	329 515,18	257 643,03
Muut velat	153 749,47	52 412,57
	<u>483 264,65</u>	<u>310 055,60</u>

13.3 Siirtovelkojen erittely

	2018	2017
Velat henkilöstölle	846 395,31	977 935,88
Muut siirtovelat	268 358,77	146 624,65
	<u>1 114 754,08</u>	<u>1 124 560,53</u>

14. Taseeseen sisältyvät vastuusitoumukset ja vastuut

	2018	2017
Vuokravastuut		
Alkaneella tilikaudella maksettava määrä	81 946,30	97 735,08
Seuraavina vuosina maksettava määrä	0,00	80 786,15
	<u>81 946,30</u>	<u>178 521,23</u>
Rahoituskuluvastuut rakennusajalta		
Alkaneella tilikaudella maksettava määrä	121 520,00	0,00
Seuraavina vuosina maksettava määrä	60 760,00	0,00
	<u>182 280,00</u>	<u>0,00</u>
Arvonlisäverovastuut		
Arvonlisäverotuksen ryhmäkisteröintiin liittyen		
Konserniyritykset	544 083,64	366 993,00
Yhteistoimintayritykset	1 846 176,42	2 369 617,10
	<u>2 390 260,06</u>	<u>2 736 610,10</u>
Kiinteistöinvestointien arvonlisäverolain 120§:n mukainen tarkistusvastuu - 10 v. tarkistuskausi		
Muut ryhmän yritykset	50 050 521,60	44 718 475,09
	<u>50 050 521,60</u>	<u>44 718 475,09</u>
Muut vastuusitoumukset		
Merkintäsitoumukset	21 043 231,41	13 259 939,37
	<u>21 043 231,41</u>	<u>13 259 939,37</u>

LähiTapiola Keski-Suomen ja LähiTapiola Keskinäisen Vakuutusyhtiön välillä on solmittu yhteisvastuusopimus, joka määrittelee periaatteet LähiTapiola Keskinäisen Vakuutusyhtiön johtaman ryhmittymän yhtiöiden vakavaraisuuden varmistamiseksi.

Lisäinformaatiota yhteisvastuusopimuksesta on Riskienhallinnan liitetiedossa kohdassa 2.1 Vakavaraisuuden hallinnan yleiset periaatteet.

17. Lähipiirilainat ja -liiketoimet (VYL 8 luku 11 § ja KPA 2 luku 7 b §)

LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiön lähipiirin muodostaa sen kirjanpitolain mukaiseen konserniin kuuluvat yritykset sekä yhtiöt, joissa Vahinkoyhtiöllä huomattava vaikutusvalta (lisätietoa yrityksistä liite 7.1 ja 7.2 sekä toimintakertomuksen kohdasta LähiTapiola-ryhmän rakenne). Yhtiöiden lisäksi lähipiiriin luetaan Vahinkoyhtiön hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja ja tämän sijainen sekä johtoryhmän jäsenet ja lisäksi hallintojärjestelmätoiminnoista ja ryhmän ohjauksen keskeisistä toiminnoista vastaavat henkilöt sekä näiden läheiset perheenjäsenet ja yhtiöt, joissa edellä mainitut henkilöt käyttävät merkittävää äänivaltaa.

LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiön lähipiirirekisteriin kuuluvilla myönnettyt lainat

Tytäryhtiöt	3 747 000,00
	<u>3 747 000,00</u>

Yhtiöllä ei ole lähipiiriliiketoimia, jotka olisi tehty muita kuin tavanomaisia kaupallisia ehtoja noudattaen.

LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiön vakuudet ja vastuusitoumukset LähiTapiola-ryhmän yhtiöiden hyväksi on esitetty liitteellä 16. Muiden lähipiiriin kuuluvien hyväksi ei ole annettu vakuuksia eikä vastuusitoumuksia.

Johdon palkat ja palkkiot, eläkesitoumukset, rahalainat ja niiden ehdot sekä vakuudet ja vastuusitoumukset on ilmoitettu liitteellä 3.

Muut liitetiedot

Tulosanalyysi

TULOSANALYYSI

	2018	2017	Muutos	€1 000 Muutos %
Vakuutusmaksutuotot	39 179	34 273	4 906	14,3 %
Korvauskulut	-23 626	-19 848	-3 779	19,0 %
Liikekulut	-9 953	-9 740	-214	2,2 %
Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta	5 600	4 686	914	19,5 %
Sijoitustoiminnan tuotot ja kulut sekä arvonkorotukset ja niiden oikaisut	3 535	2 984	551	18,5 %
Muut tuotot ja kulut	-100	78	-178	-227,5 %
Liikevoitto	9 035	7 748	1 288	16,6 %
Tasoitusmäärän muutos	-3 255	662	-3 917	-591,9 %
Voitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja	5 780	8 409	-2 629	-31,3 %
Tuloverot ja muut välittömät verot	-1 375	-1 752	377	-21,5 %
Kauden voitto	4 405	6 657	-2 252	-33,8 %
Liikevoitto	9 035	7 748	1 288	16,6 %
Arvostuserojen muutos	-4 982	2 932	-7 913	-269,9 %
Kokonaistulos	4 054	10 680	-6 626	-62,0 %

Sijoitusjakauma käyvin arvoin

Korkosijoitukset yhteensä

Lainasaamiset ¹⁾

Joukkovelkakirjalainat

Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset ^{1) 2)}

Osakesijoitukset yhteensä

Noteeratut osakkeet ³⁾

Pääomasijoitukset ⁴⁾

Noteeraamattomat osakkeet ⁵⁾

Kiinteistösijoitukset yhteensä

Suorat kiinteistösijoitukset

Kiinteistösijoitusrahastot ja yhteissijoitukset

Muut sijoitukset

Hedge-rahastosijoitukset ⁶⁾

Hyödykesijoitukset

Muut sijoitukset ⁷⁾

Sijoitukset yhteensä

Johdannaisten vaikutus ⁹⁾

Sijoitukset yhteensä

Perusjakauma				Riskijakauma		
31.12.2018		31.12.2017		31.12.2018		31.12.2017
milj.eur	%	milj.eur	%	milj.eur	%	%
68,4	44,7	67,9	43,8	68,4	44,7	43,8
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
60,4	39,5	63,6	41,0	60,4	39,5	41,0
8,0	5,2	4,3	2,8	8,0	5,2	2,8
55,4	36,2	59,4	38,3	55,4	36,2	38,3
23,6	15,4	34,9	22,5	23,6	15,4	22,5
28,3	18,5	21,0	13,6	28,3	18,5	13,6
3,5	2,3	3,4	2,2	3,5	2,3	2,2
28,9	18,9	27,2	17,6	28,9	18,9	17,6
8,4	5,5	6,4	4,1	8,4	5,5	4,1
20,5	13,4	20,8	13,4	20,5	13,4	13,4
0,4	0,2	0,4	0,3	0,4	0,2	0,3
0,4	0,2	0,4	0,2	0,4	0,2	0,2
0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
153,2	100,0	155,0	100,0	153,2	100,0	100,0
153,2	100,0	155,0	100,0	153,2	100,0	100,0

Jvk-salkun modifioitu duraatio

3,9

1) Sisältää kertyneet korot

2) Sisältää rahat ja pankkisaamiset sekä kauppahintasaamiset ja -velat

3) Sisältää myös sekarahastot, jos niitä ei voida kohdistaa muualle

4) Sisältää pääomarahastot ja mezzanine-rahastot sekä infrastruktuurisijoitukset

5) Sisältää myös noteeraamattomat kiinteistösijoitusyhtiöt

6) Sisältää kaikenlaiset hedge-rahasto-osuudet riippumatta rahaston strategiasta

7) Sisältää erät, joita ei voida kohdistaa muihin sijoituslajeihin

8) Riskijakauma voidaan esittää vertailukausilta sitä mukaa kun tietoa kertyy (ei taannehtivasti).

Mikäli luvut esitetään vertailukausilta ja kaudet eivät ole täysin vertailukelpoisia, tulee tästä antaa tieto.

9) Sisältää johdannaisten vaikutuksen riski- ja perusjakauman erotukseen. Johdannaisten vaikutus voi olla +/-.

Eron korjauksen jälkeen riskijakauman loppusumma täsmää perusjakaumaan.

10) Suhteellinen osuus lasketaan käyttäen jakajana 'Sijoitukset käyvin arvoin yhteensä'-rivin loppusummaa.

Sijoitustoiminnan nettotuotto sitoutuneelle pääomalle

	Netto- tuottojen markkina- arvo ⁸⁾	Sitoutunut pääoma	Tuotto-% sitoutuneelle pääomalle				
	2018		2018	2017	2016	2015	2014
	milj. eur	milj. eur	%	%	%	%	%
Korkosijoitukset yhteensä	-1,4	69,4	-1,9	3,6	5,5	0,3	4,1
Lainasaamiset ¹⁾	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0	
Joukkovelkakirjalainat	-1,3	62,8		3,9	6,5	0,3	
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset ^{1) 2)}	0,0	6,6		0,1	0,3	0,3	
Osakesijoitukset yhteensä	-0,9	59,1	-1,5	8,9	6,1	11,5	9,5
Noteeratut osakkeet ³⁾	-2,0	31,8		11,4	6,1	11,8	
Pääomasijoitukset ⁴⁾	1,1	23,8		3,6	0,0	0,0	
Noteeraamattomat osakkeet ⁵⁾	0,0	3,4		2,4	3,6	3,5	
Kiinteistösijoitukset yhteensä	1,3	27,5	4,7	4,3	4,9	3,1	-0,7
Suorat kiinteistösijoitukset	0,1	7,3		0,3	3,5	-2,6	
Kiinteistösijoitusrahastot ja yhteissijoitukset	1,2	20,2		6,0	6,1	6,1	
Muut sijoitukset	0,0	0,5	-0,4	0,8	8,3	0,0	0,0
Hedge-rahastosijoitukset ⁶⁾	0,0	0,4		23,5	0,0	0,0	
Hyödykesijoitukset	0,0	0,1		-0,7	12,2	0,0	
Muut sijoitukset ⁷⁾	0,0	0,0		-	3,5	0,0	
Sijoitukset yhteensä	-1,0	156,4	-0,6	5,5	5,5	3,0	4,8
Sijoituslajeille kohdistamattomat tuotot, kulut ja liikekulut	-0,5						
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin	-1,4	156,4	-0,9	5,2	5,3	2,8	4,6

1) Sisältää kertyneet korot

2) Sisältää rahat ja pankkisaamiset sekä kauppahintasaamiset ja -velat

3) Sisältää myös sekarahastot, jos niitä ei voida kohdistaa muualle

4) Sisältää pääomarahastot ja mezzanine-rahastot sekä infrastruktuurisijoitukset

5) Sisältää myös noteeraamattomat kiinteistösijoitusyhtiöt

6) Sisältää kaikenlaiset hedge-rahasto-osuudet riippumatta rahaston strategiasta

7) Sisältää erät, joita ei voida kohdistaa muihin sijoituslajeihin

8) Raportointikauden lopun ja alun markkina-arvojen muutos - kauden aikana tapahtuneet kassavirrat

Kassavirralla tarkoitetaan myyntien/tuottojen ja ostojen/kulujen erotusta.

9) Sitoutunut pääoma = Markkina-arvo raportointikauden alussa + päivittäin / kuukausittain aikapainotetut kassavirrat

Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiön (LähiTapiola Keski-Suomi) tilinpäätös on laadittu kirjanpito-, osakeyhtiö- ja vakuutusyhtiölakien mukaisesti. Lisäksi noudatetaan sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusyhtiön tilinpäätöksestä ja konsernitalinpäätöksestä annettua asetusta ja kirjanpitoasetuksen säännöksiä siten kuin edellä olevassa asetuksessa säädetään sekä vakuutusyhtiöitä valvovien viranomaisten, sosiaali- ja terveysministeriön ja Finanssivalvonnan, päätöksiä, määräyksiä ja ohjeita.

Yleiset tiedot

LähiTapiola Keski-Suomen tilinpäätös yhdistellään LähiTapiola-ryhmän konsernitalinpäätökseen 1.1.2016 alkaen. LähiTapiola-ryhmän ylimpänä emoyrityksenä toimii LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiö (LähiTapiola Vahinkoyhtiö, y-tunnus 0211034-2). LähiTapiola Keski-Suomen tilinpäätöksessä käytettävät konsernitermit tarkoittavat LähiTapiola-ryhmää. LähiTapiola Vahinkoyhtiön kotipaikka on Espoo ja sen tilinpäätös on nähtävillä osoitteessa www.lahitapiola.fi / Tietoa LähiTapiolasta / Talous.

Aineettomien hyödykkeiden arvostus ja jaksotus

Muut pitkävaikutteiset menot

Muina pitkävaikutteisina menoina on aktivoitu huoneistojen perusparannusmenot sekä ICT-järjestelmien suunnittelu- ja ohjelmointimenot. Ne esitetään taseessa suunnitelman mukaisilla poistoilla vähennetyn hankintamenon määräisinä.

Sijoitusten arvostus ja jaksotus

Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet

Rakennukset ja rakennelmat esitetään taseessa suunnitelman mukaisilla poistoilla vähennetyn hankintamenon määräisinä tai ne on kirjattu sitä alempaan käypään arvoon.

Kiinteistöosakkeet esitetään taseessa hankintamenon määräisinä tai ne on kirjattu sitä alempaan käypään arvoon. Kiinteistöjen ja kiinteistöosakkeiden arvoihin on voitu tehdä arvonnkorotus, mikäli niiden arvo on tilikauden päättyessä ollut pysyvästi alkuperäistä hankintamenoa olennaisesti suurempi. Sijoitusomaisuudeksi katsottavan kiinteistön tai kiinteistöosakkeen arvonnkorotuksen vastaerä on tuloutettu tuloslaskelmassa vuodesta 1978 lähtien, ja sitä aikaisemmin tehty arvonnkorotukset on kirjattu sidottuun omaan pääomaan arvonnkorotusrahoitukseen. Käyttöomaisuudeksi katsottavan sijoituksen vastaerä on kirjattu sidottuun omaan pääomaan arvonnkorotusrahoitukseen.

Sijoituksista aikaisemmin tehty arvonnkorotukset palautetaan käyvän arvon noustessa (tulospaikutteisesti) enintään alkuperäiseen hankintamenoon saakka.

Osakkeet ja osuudet

Osakkeet ja osuudet esitetään taseessa hankintamenon tai sitä alemman käyvän arvon määräisenä. Hankintameno lasketaan keskihintaa käyttäen. Aikaisemmin tehty arvonnkorotukset palautetaan osakkeiden ja osuuksien arvoon siltä osin kuin käypä arvo ylittää kirjanpitoarvon.

Lainaksi annetut arvopaperit sisältyvät taseeseen. Tiedot lainaksi luovutetuista arvopapereista esitetään taseen liitetiedoissa.

Rahoitusmarkkinavälineet

Rahoitusmarkkinavälineitä ovat joukkovelkakirjalainat ja muut rahanmarkkinainstrumentit. Rahoitusmarkkinavälineet esitetään taseessa hankintamenon määräisinä. Hankintameno lasketaan keskihintaa käyttäen. Rahoitusmarkkinavälineiden nimellisarvon ja hankintahinnan erotus on jaksotettu korkotuotoiksi tai niiden vähennyksiksi rahoitusmarkkinavälineen juoksuaikana. Vastaerä on kirjattu rahoitusmarkkinavälineen hankintamenon lisäykseksi tai vähennykseksi. Korkotason vaihtelusta aiheutuvia ja muita tilapäisiä arvonnmuutoksia ei ole kirjattu. Muista syistä aiheutuneet arvonnkorotukset on kirjattu.

Samoin on kirjattu arvonnkorotuksen palautukset, mikäli rahoitusmarkkinavälineen käypä arvo on myöhemmin noussut yli alennetun hankintamenon, enintään alkuperäiseen hankintamenoon saakka.

Lainasaamiset, talletukset ja jälleenvakuutustallettaamiset

Lainasaamiset, talletukset ja jälleenvakuutustallettaamiset esitetään taseessa nimellisarvon tai tätä pysyvästi alemman todennäköisen arvon määräisenä. Korkotason vaihtelusta aiheutuvia ja muita tilapäisiä arvomuutoksia ei ole kirjattu. Muista syistä aiheutuneet arvonalennukset on kirjattu.

Samoin on kirjattu arvonalennuksen palautukset, mikäli käypä arvo on myöhemmin noussut yli alennetun hankintamenon, enintään alkuperäiseen hankintameno saakka.

Johdannaisopimukset

Johdannaisopimuksia käytetään ensisijaisesti sijoitus-salkkujen suojaukseen. Kirjanpidollisesti johdannaisia kuitenkin käsitellään pääasiassa ei-suojaavina, vaikka johdannaiset toimivat tehokkaina suojauksina.

Tilikauden aikana sopimusten sulkemisesta tai raukeamisesta syntyneet voitot ja tappiot on kirjattu tilikauden tuotoksi tai kuluksi.

Ei-suojaavat sopimukset

Ei-suojaavan tai ei-suojaavasti käsitellyn johdannaisopimuksen käyvän arvon ja sitä korkeamman kirjanpitoarvon negatiivinen erotus kirjataan kuluksi. Realisoitumattomia tuottoja ei kirjata.

Suojauslaskennan soveltaminen

Suojauslaskentaa käytettäessä johdannaisen negatiivinen arvomuutos jätetään kirjaamatta kuluksi siltä osin kuin suojattavan kohteen arvonnousu kattaa sen. Se osa johdannaisen negatiivisesta arvomuutoksesta, joka ylittää suojattavan kohteen arvonnousun, kirjataan kuluksi. Johdannaisopimuksen käyvän arvon ja sitä alemman kirjanpitoarvon erotus kirjataan tuotoksi suojattavasta tase-erästä kuluksi kirjattuun määrään asti. Jos suojattavasta tase-erästä ei tuloslaskelmaan kirjata arvomuutosta, ei suojaavasta sopimuksesta kirjata arvostustuottoa tai -kuluja.

Sijoitusten käypien arvojen määrittäminen

Kiinteistösijoitukset

Kiinteistöjen ja kiinteistöosakkeiden arvoina käytetään markkinaperusteisia käypiä arvoja. Kiinteistösijoitusten arvioinnissa sovelletaan IVS:n (International Valuation Standards) sekä hyvän kiinteistöarviointitavan (ns. AKA-kriteerit) mukaisia arviointiperiaatteita ja niiden arviointimenetelmille asettamia vaatimuksia.

Asuntokohteet arvioidaan pääosin vertailukauppoihin perustuvalla kauppa-arvomenetelmällä. Toimitilakohteiden pääasiallisena arviointimenetelmänä käytetään tuototarvoon perustuvaa kassavirtamenetelmää. Erikoiskoh-

teet arvioidaan kohteeseen parhaiten soveltuvalla markkinaperusteisella arviointimenetelmällä. Valtion asunto-lainoin lainoitettujen kiinteistösijoitusten käypänä arvona pidetään aravavuokra-asuntojen ja aravavuokratulojen käytöstä, luovutuksesta ja omaksi lunastamisesta annetun lain (1190/1993) 10 §:n mukaista luovutuskorvausta.

Arvonmäärityksen tekee Finanssivalvonnan edellyttämällä tavalla joko ulkopuolinen auktorisoitu kiinteistöarvioitsija tai LähiTapiola Kiinteistövarainhoito Oy:n asiantuntijat ulkopuolisen auktorisoidun kiinteistöarvioitsijan ohjeistamana ja auditoimana.

Osakkeet, osuudet ja rahoitusmarkkinavälineet

Noteerattujen arvopapereiden sekä sellaisten arvopapereiden, joille on olemassa markkinat, käypänä arvona on käytetty vuoden viimeisintä kaupantekokurssia tai sen puuttuessa ostokurssia. Muiden sijoitusten osalta on käypänä arvona käytetty todennäköistä luovutushintaa, kirjanpitoarvoa tai substanssiin pohjautuvaa arvoa. Pääomasijoitusrahastojen käypänä arvona on käytetty hankintamenoa tai hallinnointiyhtiön ilmoittamaa arviota rahaston käyvästä arvosta.

Lainasaamiset, talletukset ja jälleenvakuutustallettaamiset

Lainasaamisten, talletusten ja jälleenvakuutustallettaamisten käypänä arvona on käytetty nimellisarvoa ottaen huomioon luottotappiovaaran edellyttämä nimellisarvon alentaminen todennäköiseen arvoon.

Zillmerointiperusteet

Zillmerointia ei sovelleta.

Saamisten arvostus

Vakuutusmaksusaamiset

Vakuutusmaksusaamiset esitetään taseessa enintään todennäköisen arvon määräisenä. Vakuutusmaksusaamisten nimellisarvosta on vähennetty kokemusperäinen raukeaminen, jolloin saadaan niiden todennäköinen arvo. Saaminen, josta ei todennäköisesti saada maksusuoritusta, kirjataan luottotappioksi.

Ulkomaanrahamääräiset erät

Ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat on muutettu Suomen rahaksi Euroopan Keskuspankin tilinpäätöspäivänä julkaisemaan kurssiin. Muiden sijoitusten osalta on käytetty hankinta-ajankohdan kurssia tai sitä alemmaa tilinpäätöspäivän kurssia.

Valuuttakurssierot on kohdistettu kyseisten tulojen ja menojen oikaisueriksi. Rahojen ja pankkisaamisten sekä talletusten valuuttakurssierot samoin kuin erät, joita ei

ole voitu kohdistaa suoraan tulon tai menon oikaisuksi, on kirjattu sijoitustoiminnan valuuttakurssivoitoksi tai - tappioksi.

Poistot

Rakennusten ja niiden ainesosien, kaluston, aineettomien oikeuksien ja pitkävaikutteisten menojen hankintameno on aktivoitu ja se kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi.

Arvioidut poistoajat ovat hyödykeryhmäkohtaisesti keskimäärin seuraavat:

Aineettomat hyödykkeet

Huoneistojen peruskorjaukset	3-10 v
ICT-järjestelmien suunnittelukustannukset	5-10 v

Kiinteistöt

Asuin-, toimisto- ja hotellirakennukset	40-50 v
Tavaratalo-, myymälä- ja liiketilarakennukset	30-40 v
Teollisuus-, varasto ym. rakennukset	20-30 v
Rakennusten ainesosat, menojäätännöspoisto	25 %

Kalusto

Konttorikoneet, -kalusto yms., menojäätännöspoisto	25 %
--	------

Rakennusten olennaisten perusparannusten vaikutus pitoaikaan arvioidaan erikseen. Tuloutettujen arvonnkorotusten osalta on tehty poistot kyseisen erän pitoajan mukaan.

Kirjanpidossa tehtyjen kokonaispoistojen ja suunnitelman mukaisten poistojen kertynyt erotus merkitään taseen vastattaviin erään "Tilinpäätössiirtojen kertymä, poistoero" ja tilikauden aikainen poistoeron lisäys tai vähennys esitetään tuloslaskelmassa erikseen.

Tilinpäätössiirtojen kertymä

Poistoero

Ks. kohta "Poistot"

Verotusperusteiset varaukset

Kirjanpito- ja verolainsäädännön perusteella on tehty tulosvaikutteisia varauksia.

Pakolliset varaukset

Tuotoista on vähennetty pakollisina eläkevarauksina velvoitteista vastaisuudessa aiheutuvat eläkemenot ja

mahdolliset työttömyyseläkemenot, jotka kohdistuvat päätyneeseen tai aikaisempaan tilikauteen. Muina varauksina tuotoista on vähennetty keskeneräisten vahinkojen viivästyskorkovaraukset.

Välittömät verot

Tuloslaskelmassa välittömät verot on esitetty suoriteperusteisesti.

Laskennalliset verovelat/-saamiset

Verotettavan tulon ja kirjanpidon tuloksen välisiin jakso- tuseroihin ja muihin väliaikaisiin eroihin liittyvät laskennalliset verovelat/-saamiset esitetään tilinpäätöksen liitetiedoissa. Liitetiedoissa esitetään arvostuseroista laskettu laskennallinen verovelka, jonka toteutumista pidetään todennäköisenä seuraavan vuoden aikana.

Muut velat

Muut velat kuin vakuutustekninen vastuovelka merkitään taseeseen nimellisarvoon.

Selostus eläketurvasta ja eläkemenojen jaksottamisesta

Henkilöstön lakisääteinen eläketurva on järjestetty TyEL – vakuutuksella.

Lisäeläketurva, jossa etuina ovat vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläke sekä kuolemantapauskorvaus omaisille, on järjestetty vakuutuksella. Lisäeläke kartuttaa eläkettä vuosittain pääsääntöisesti 0,2 prosenttia TyEL:n mukaisen eläkkeen perusteena olevasta vuosiansiosta.

Toimitusjohtajan eläkeikä on 62 vuotta. Hallituksen jäsenten ja muiden johtajien eläkeikä/eroamisikä on kulloinkin voimassa olevan työeläkelainsäädännön mukainen tai sitä alempi, mikäli toimisuuhde on sovittu päättyväksi ennen lain mukaista eläkeikää.

Eläkevakuutusmaksut on kirjattu kuluksi suoriteperusteisesti.

Vakuutustekninen vastuovelka, vahinkovakuutustoiminta

Vakuutusmaksuvastuu

Vakuutusmaksuvastuu sisältää tilivuonna ja aikaisempina vuosina kertyneestä vakuutusmaksutulosta sen osan, jota vastaava riski kohdistuu tilivuoden jälkeiseen aikaan. Samanlainen jaksotus tehdään myös tulevan jälleenva-

kuutuksen palkkioihin. Vakuutusmaksuvastuun määrä lasketaan pro rata parte temporis -periaatteen mukaisesti. Vakuutusmaksuvastuusta ei ole vähennetty vakuutusten aktivoituja hankintamenoja eikä vakuutusmaksuvastuuseen sisälly siirtovastuun täydennyseriä.

Korkoutusta sovelletaan ainaismetsä- ja ainaispalovakuutuksen vakuutusmaksuvastuun laskennassa, jolloin on käytetty 4,5 prosentin laskuperustekorkoa.

Korvausvastuu

Korvausvastuu sisältää tilivuoden jälkeen yhtiön suoritetavaksi tulevat korvausmäärät, jotka aiheutuvat tilivuonna tai aikaisemmin sattuneista vahingoista ja muista vakuutustapahtumista. Korvausvastuuseen sisältyy tasoitusmäärä. Tasoitusmäärä on runsasvahinkoisten vuosien varalle laskettu puskuri, jolla pyritään varmistamaan vastuuvelan riittävyys myös silloin, kun vastuuvelkaan oleellisesti vaikuttavat tekijät heilahtelevat epäsuotuisasti.

Vakuutusvalvontaviranomainen vahvistaa tasoitusmäärälle laskentasäännöt yhtiökohtaisesti.

Eläkemuoitoisten vastuiden korvausvastuun laskennassa, mukaan lukien tuntemattomat vahingot sovelletaan 1,4 prosentin laskuperustekorkoa.

Eläkemuoitoisten vastuiden korvausvastuun laskennassa käytetään vahinkovakuutuksen referenssikuolevuusmallia K2016, joka on laadittu Tapaturmavakuutuskeskuksen ja Vakuutuskeskuksen yhteistyönä.

Laatimisperiaatteissa tapahtuneet muutokset, jotka vaikuttavat tilikauden ja edellisen tilikauden tuloksen vertailukelpoisuuteen

LähiTapiola-ryhmän konsernitilinpäätös laadittiin ensimmäisen kerran vuodelta 2016, joten vertailutiedot esitetään vuodesta 2016 alkaen.

Liiketoimintasiirrot 30.6.2017

Asiakkaiden liikennevakuutukset suuriasiakkaita lukuun ottamatta siirrettiin 30.6.2017 LähiTapiola Vahinkoyhtiön kannasta alueyhtiöihin. Vakuutuskannan luovutuksessa ja liiketoimintasiirrossa LähiTapiola Vahinkoyhtiö luovutti liikennevakuutuksen vakuutuskantaan liittyvät vakuutus-sopimukset, vastuuvelan mukaan lukien tasoitusmäärän ja sen katteena olevat varat sekä muut liikennevakuutuksen vakuutustoimintaan kuuluvat varat, velat ja varaukset alueyhtiöille. LähiTapiola Vahinkoyhtiö merkitsi siirtoon liittyen alueyhtiöiden takuuosuuksia.

LähiTapiola Vahinkoyhtiön vertailukauden luvut eivät ole liiketoimintasiirrosta johtuen vertailukelpoisia raportointikauden lukuihin. LähiTapiola-ryhmän konserniyhdistelyssä liiketoimintasiirron vaikutus on eliminoitu.

Riskienhallinnan liitetiedot

Riskienhallinnan yleiset periaatteet

Riskienhallinnan lähtökohdat

Riskienhallinta on aktiivista ja ennakkoivaa toimintaa, joka tunnistaa, arvioi, rajoittaa, hyödyntää ja valvoo liiketoiminnan uhkia sekä uusia mahdollisuuksia, jotka johtuvat muuttuvista ulkoisista ja sisäisistä olosuhteista tai LähiTapiolan omasta strategisesta tahtotilasta. Tavoitteena on edistää asiakkaiden taloudellisen turvan jatkuvuutta ja tukea liiketoiminnan toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista. Vastuullisen yritystoiminnan periaatteiden mukaisesti yhtiö huolehtii ja tiedottaa luotettavasti riskeistään sekä niiden hallinnasta asiakkaille ja muille sidosryhmille.

Yhtiön riskienhallinnan pääalueet ja riskiluokat ovat:

Taloudelliset riskit	Vakavaraisuuden hallinnan riskit
	Markkinariskit
	Luottoriskit
	Likviditeettiriskit
	Keskittymäriskit
	Vakuutusriskit
Operatiiviset riskit	Toiminnan suunnittelun riskit
	Prosessiriskit
	Järjestelmäriskit
	Henkilöstöriskit
	Juridiset riskit
	Tapahtuma- ja vahinkoriskit
Toimintaympäristön ja strategian riskit	Yleisen toimintaympäristön riskit
	Markkinoiden ja asiakaskäyttäytymisen riskit
	Kilpailun luonteen ja kilpailijoiden aiheuttamat riskit
	Strategisten valintojen riskit
	Ryhmätason erityisriskit

Riskienhallinnan organisointi

Yhtiön hallituksella on kokonaisvastuu yhtiön riskienhallinnan järjestämisestä. Hallitus määrittelee riskienhallinnan tavoitteet, riskinottohalukkuuden, riskinoton rajat, vastuut, mittarit ja valvontaperiaatteet. Hallitus vahvistaa vuosittain yhtiön riskienhallintaa käsittelevät suunnitelmat, varmistaa niiden huomioimisen toimintasuunnitelmissa sekä valvoo suunnitelmien toteuttamista ja noudataamista. Hallitus seuraa säännöllisesti yhtiön riskien-

hallinnan tilaa ja keskeisimpien riskien kehitystä. Yhtiön toimitusjohtaja ja yhtiön johto vastaavat yhtiön riskienhallinnan käytännön valmistelusta, toteuttamisesta ja toteuttamisen seurannasta. Yhtiön liiketoimintayksiköt vastaavat oman toimintansa riskien kartoittamisesta sekä niihin liittyvien riskienhallintatoimenpiteiden toteuttamisesta. Esimiesten tehtävänä on varmistaa, että liiketoimintaprosessien valvonta on riittävää ja että aina on käytettävissä luotettavaa ja ajantasaista tietoa valvonnan tuloksista. Jokainen työntekijä on velvollinen kertomaan havaitsemistaan riskeistä tai riskienhallinnan kehittämis-kohteista.

Riskienhallinnan valvonnasta vastaa aina muu kuin operatiivisesta toiminnasta vastaava taho. Aktuaari-, riskienhallinta- ja compliance-toiminnot avustavat hallitusta ja johtoa riskienhallinnan valvonnassa. Myös talous- ja taseenhallintatoiminnot avustavat hallituksia liiketoiminnan seurannan käytännön toteuttamisessa. Lisäksi sisäinen tarkastus ja tilintarkastus valvovat riskienhallinnan toteuttamista.

Ryhmän riskienhallintakomitealla on keskeinen rooli ryhmän riskienhallinnan toimintaperiaatteiden valmistelussa sekä ryhmän riskien seurannassa ja valvonnassa.

Raportointi

Taloudellisen informaation oikeellisuus varmistetaan riittävän ajantasaisella ja tiheällä raportoinnilla, säännöllisillä täsmäytysrutiineilla, kattavalla ja ajan tasalla olevalla dokumentaatiolla raportoinnissa käytettävistä laskentamenetelmistä ja järjestelmistä. Lisäksi liiketoimintojen päätöksenteko ja raportointitoiminnot on organisatorisesti eriytetty.

Vakuutustoiminnan riskienhallinta

Yhtiön vakuutustoiminnan riskejä ovat vahinkovakuutustoiminnan riskit ja sijoitustoiminnan riskit.

Vahinkovakuutustoiminnan riskit

Vahinkovakuutustoiminnan merkittävimmät vakuutusriskit liittyvät vakuutus tuotteiden hinnoitteluun ja riskienvalintaan, vastuuvelan riittävyyteen ja jälleenvakuutussuojiin.

Hinnoitteluriskillä tarkoitetaan sitä, että vakuutusmaksut eivät riitä kattamaan vakuutussopimuksista aiheutuvia korvaussuorituksia ja toimintakuluja. Tärkeimmät hinnoitteluriskit liittyvät käytettyjen tariffimallien riskimaksujen riittävyyteen sekä kannattavuuden ja vahinkojen seurannan prosesseihin sekä niiden huomioon ottamiseen vakuutusten hinnoittelussa ja merkintäpolitiikassa.

Yhtiön vakuutusten merkintäpolitiikka määrittelee salitut vakuutusriskit. Hallitus hyväksyy vakuutusliiketoiminnan kannattavuustavoitteet ja hinnoittelustrategia ohjaa riskivastaavaa sekä oikeudenmukaista hinnoitte-

lua. Vakuutusten merkintäpolitiikan ja hinnoittelustrategian avulla määriteltyjen tavoitteiden toteutumisesta vastaavat yhtiön liiketoimintayksiköt. Hinnoitteluun ja vakuutusmaksutasoon liittyviä riskejä hallitaan raportointi- ja laskentajärjestelmien jatkuvalla kehittämisellä, jotta tarvittavat muutokset maksutasossa saadaan yhä nopeammin korjattua. Erityisen riskialttiita vakuutusriskejä merkitään joko rajoitetusti tai ne jätetään kokonaan merkitsemättä.

Asiakasriskejä hallitaan asiakasvalintaohjeilla, niiden noudattamisen seurannalla, vahinkorekisterin käytöllä sekä esimerkiksi vakuutustutkijoiden toiminnalla. Suurien riskikeskittymien vaikutuksia minimoidaan säännöllisellä keskittymien tarkastelulla. Pyrittäessä entistä parempaan asiakasvalintaan ja riskivastaavaan hinnoitteluun, yhtenä tärkeänä keinona ovat liiketoimintayksiköiden ylläpitämät merkintä- ja hinnoitteluvaltuudet.

Ryhmän tutkimusryhmä tutkii, torjuu ja ennaltaehkäisee vakuutustoimintaan kohdistuvaa vakuutusrikollisuutta. Asiakkaiden luotto- ja taustatietojen tarkistaminen ennen asiakasvalintaa ja epäselvien vahinkojen selvittely ovat tärkeä osa tutkimusryhmän toimintaa. Vakavampien tapausten hoito siirretään viranomaisille. Tehokkaalla asiakasvalinnalla on tarkoitus pitää luottotappiot ja korvauskulut tavoitteiden mukaisella tasolla.

Vastuuvelan riittävyysriskillä tarkoitetaan sitä, että vastuuvelkaan varattu määrä ei riitä varausvuoden jälkeen maksettavaksi tulevien korvausten suorittamiseen. Riskin alariskejä ovat mm. inflaatoririski, korkoriski, pitkäikäisyysriski ja ammattitautiriski.

Inflaatoririski liittyy esimerkiksi henkilövahinkojen sairaanhoitoon ja kuntoutukseen liittyviin kassavirraltaan pitkäkestoisiin korvauksiin. Riski toteutuu, mikäli maksettavien korvausten taso nousee inflaation takia korkeammaksi, kuin on hinnoittelussa ja korvausvastuun laskennassa oletettu, jolloin vakuutusmaksut ja korvausvastuu osoittautuvat riittämättömiksi.

Korkoriski ja pitkäikäisyysriski koskevat lähinnä liikennevakuutuksen pitkäkestoisia eläkemuoitoisia korvausvastuita. Vastuita laskettaessa kassavirrat diskontataan perustekorolla. Korkoriski toteutuu, mikäli tulevaisuudessa ei saada vähintään perustekorona mukaista tuottoa vastuita kattavalle omaisuudelle. Pitkäikäisyysriskillä tarkoitetaan korvausvastuun määrittämiseen liittyvän tulevan kuolevuuskehityksen arvioinnin epävarmuutta. Pitkäikäisyysriski realisoituu silloin, jos kuolevuus osoittautuu tulevina vuosina oletettua alhaisemmaksi, jolloin eläkkeitä joudutaan maksamaan odotettua pitempään.

Kirjanpidon vastuuvelan laskuperusteissa määritellään eri vakuutusluokkien vastuuvelan määritymisperiaatteet. Korvausvastuun diskonttauksessa käytettävä laskuperustekorko (1,4 %) määrätään siten, että se ei ylitä vastuuta kattavan omaisuuden turvaavasti määrättyä sijoitustuoton tasoa vahinkojen arvioituna selviytymiskäytännön tasoa. Laskuperusteet ovat korkotason ja kuolevuuden osalta sekä muilta määritymisperiaatteiltaan turvaavat.

Vastuuvelan riittävyttä seurataan vuosittain ja tarvittaessa perusteisiin tehdään tarkistuksia. Vakavaraisuuslaskennassa vastuuvelan arvostaminen eroaa kirjanpidon arvostamisesta. Vakavaraisuuslaskennassa vastuuvelan arvostamisessa pyritään markkinaehtoisuuteen mm. diskonttaamalla vastuuvelka riskittömällä korkokäyrällä.

Kirjanpidon vakuutusmaksuvastuu määrätään ns. siirtovaluutana pro rata -säännön mukaisesti johdettujen vakuutusluokkakokoisten kertomien avulla. Eläkemuo-
toinen korvausvastuu arvioidaan Tapaturmavakuutuskeskuksen ja Vakuutuskeskuksen yhteistyössä kehittämällä kuolevuusmallilla, jossa eläkkeensaajan kuolevuuteen vaikuttaa ikä, sukupuoli ja syntymävuosi. Suuret, tietyn eurorajan ylittävät vahingot varataan vahinkokoh-
taisesti osaksi korvausvastuuta. Muiden tunnettujen ja tuntemattomien vahinkojen korvausvastuu (kollektiiviva-
raus) määrätään tilastollisesti noudattaen tavanomaisia aktuaarillisia menetelmiä. Turvaavuutta lisätään varaa-
malla varmuuslisä osaksi kollektiivivarausta. Vahinkojen tulevia käsittelykuluja varten tehtävä hoitokuluvaraus määrätään suhteellisenä osuutena varsinaisen korvaus-
vastuun määrästä.

Jälleenvakuutussuojien liittyvät riskit koskevat jälleenvakuutuksenantajien luotettavuutta, suojien hankkimisessa noudatettavia hajautusperiaatteita ja suurten yksittäisten riskikohteiden merkinnässä noudatettavia periaatteita, erityisesti koskien jälleenvakuutussuojan varmistamista ennen ensivakuutusriskin merkitsemistä. Lisäksi EML-arvioihin (Estimated Maximum Loss) liittyvät arviointivirheet voivat toteutuessaan olla vahingollisia.

Jälleenvakuutussuojien liittyvää riskiä hallitaan yhtiön hallituksen vahvistamien jälleenvakuutusohjelman ja jälleenvakuutussuojien hankintaohjeen avulla. Jälleenvakuutussuojia ja -ohjelmia suunniteltaessa otetaan huomioon vakuutuskannan rakenne, riskien mahdollinen kumulaatio sekä yhtiön vakavaraisuusasema. Näiden tekijöiden perusteella asetetaan omapäätösraja, joka määrittelee suurimman omalla vastuulla pidettävän määrän yksittäisissä riskeissä.

Sijoitustoiminnan riskit

Hallitus asettaa sijoitustoiminnalle tuottotavoitteen ja riskinoton rajat, joilla pyritään turvaamaan vakavaraisuus ja likviditeettiasema kaikissa markkinaolosuhteissa.

Markkinariskeillä tarkoitetaan varojen ja vastuiden markkina-arvojen muutoksia, jotka johtuvat taloudellisten muuttujien kuten korkojen, valuuttakurssien, osakekurssien tai kiinteistöjen arvojen tai arvovaihteluiden (volatiliteetti) muutoksista.

Sijoitustoiminnan riskeiksi luetaan myös luotto- /vastapuoli- ja likviditeettiriskit. Luotto tai vastapuoliriskillä tarkoitetaan riskiä, että johdannaisso-
pimuksen, transaktion, lainan tms. vastapuoli ei kykene selviytymään velvoitteistaan tai vastapuolen kyky selviytyä velvoitteistaan muuttuu. Likviditeettiriskillä tarkoitetaan rahoituslikviditeetti- tai markkinalikviditeettiriskiä. Edelli-

nen liittyy rahoitustarpeiden ja -lähteiden eriaikaisuuteen ja sen hallintaan. Jälkimmäisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa sijoitusomaisuutta ei kyetä myymään riittävän nopeasti vaikuttamatta markkinoiden hintatasoon.

Hallituksen hyväksymässä sijoitussuunnitelmassa kuvataan sijoitustoiminnan tuottotavoite, vakavaraisuustavoite, sijoitusomaisuuden strateginen allokaatio, sijoitusriskien oton rajat, riski- ja vakavaraisuusasemaa kuvaavat mittarit, sijoitustoiminnan ohjaus- ja raportointiprosessit sekä toimenpiteet vakavaraisuuden turvaamiseksi.

Taseenhallinnan päätehtävänä on hallitukselle esitetävän strategisen allokaation mitoittaminen siten, että vakavaraisuus säilyy tavoitellulla tasolla riittävällä todennäköisyydellä viiden vuoden aikajänteellä ja on mitoitettu huomioiden yhtiön yksilöllinen riskinotto-
kyky ja -halukkuus.

Strategisen allokaation muodostamisessa huomioidaan erityisesti korkotason muutoksesta johtuva yhtiön oman pääoman vaihtelu ja siitä aiheutuva riski yhtiön taseelle.

Taseenhallinta seuraa jatkuvasti strategisen allokaation asianmukaisuutta ja valmistelee muutosesityksen yhtiön hallitukselle tarvittaessa. Koska strateginen allokaatio edustaa pitkän aikavälin tavoitteita, sitä muutetaan vain riittävän painavista syistä, jotka liittyvät muutoksiin vakavaraisuudessa, vakuutuskannassa, sijoitusten pitkän aikavälin tuotto- ja riskiodotuksissa, yhtiön as-
kashyvityspolitiikassa tai vakavaraisuusstrategiassa. Taseenhallinnan tavoitteena on varmistaa tehokas ja toimiva markkinariskeille kohdistettujen pääomien käyttö LähiTapiola-ryhmässä sekä toiminnan jatkuvuuden varmistaminen.

Markkina-, luotto- ja likviditeettiriskejä mitataan ja seurataan jatkuva-aikaisesti yleisesti käytössä olevilla menetelmillä. Riskejä hallitaan limiiteillä ja hajautuksella.

Sijoitustoiminnan liikennevalot ovat vakavaraisuus-
seurannan keskeinen työkalu. Vihreä valo tarkoittaa tilannetta, jossa omaisuudenhoitajat voivat toimia sijoitussuunnitelman normaalien limiittien mukaan. Keltainen valo liittyy tilanteeseen, jossa sijoitussuunnitelman puitteissa tapahtuvat sijoitusriskien lisäykset tai neutraali sijoitusallokaatio eivät ole hyväksyttäviä taseen riskillisyyden kannalta. Punaisen valon tilanteessa taseen riskillisyyden on liian korkea ja tarvitaan aktiivisia riskien vähentämistoimia. Keltaisen ja punaisen valon riskiasemassa määritellään tiukennetut rajoitukset sijoitusriskeille ja mahdolliset riskien vähentämistoimenpiteet.

Pitkän aikavälin markkinaskenaarioiden vaikutusta vakavaraisuuteen ja yhtiön toimintaan tarkastellaan vuosittain laadittavassa riski- ja vakavaraisuusarviossa (ORSA).

Operatiivisten riskien hallinta

Operatiivisilla riskeillä tarkoitetaan tappionvaaraa, joka aiheutuu riittämättömistä tai epäonnistuneista sisäisistä prosesseista, henkilöstöstä, järjestelmistä ja ulkoisista tekijöistä. Juridiset/oikeudelliset riskit ja tapahtuma-/vahinkoriskit sisältyvät operatiivisiin riskeihin. Toiminnan suunnittelun riskeillä tarkoitetaan vuosisuunnittelun valintoihin, tavoiteasetantaan ja liiketoiminnan muutostilanteisiin sisältyviä riskejä. Operatiivisten riskien hallinnan lähtökohtana on pyrkiä ehkäisemään riskien toteutumista ja minimoimaan riskeistä aiheutuvia vahinkoja.

Operatiivisten riskien hallinnan keskeisimmät osa-alueet ovat riskien kattava tunnistaminen, arviointi ja raportointi eri organisaatioissa ja eri riskialueilla sekä toiminnan laadun ja oikeellisuuden varmistaminen valvonta- ja kontrollitoimenpiteillä. Operatiiviset riskit kartoitetaan määrämuotoisella riskien kartoitusmenettelyllä vuosittain osana vuosisuunnitteluprosessia sekä aina riskitilanteen olennaisesti muuttuessa. Kartoituksissa tunnistetut riskienhallintatoimenpiteet kytketään osaksi eri liiketoimintayksiköiden vuosisuunnitelmia. Prosesseihin sisältyvien valvonta- eli kontrollitoimenpiteiden avulla varmistutaan toiminnan oikeellisuudesta ja laadusta. Osana operatiivisten riskien hallintaa yhtiö kirjaa toteutuneet riskit ja läheltä piti -tapahtumat sekä tarvittavat jatkotoimenpiteet ryhmän riskitapahtumarekisteriin. Toiminnan häiriöiden ja virheiden sekä operatiivisten riskien aiheuttaminen tappioiden raportointi viranomaisille toteutetaan asetettujen vaatimusten mukaisesti. Yhtiön toiminnan jatkuvuuden hallinta varmistetaan jatkuvuus- ja valmiussuunnitelmien säännöllisellä arvioinnilla, testauksella ja päivittämisellä. Lisäksi jokaisesta hankkeesta, projektista ja merkittävästä liiketoiminnan muutostilanteesta laaditaan aina erillinen riskikartoitus. Yhtiö on vastuussa toimintansa asianmukaisesta järjestämisestä, niihin kuuluvista velvoitteista ja toiminnan jatkuvuuden hallinnasta myös kaikkien ulkoistettujen toimintojensa osalta.

Operatiivisten riskien hallitsemiseksi on lisäksi erillisiä menettelytapoja ja ohjeistuksia mm.:

- prosessiriskien hallintaan
- järjestelmäriskien hallintaan
- juridisten riskien hallintaan
- turvallisuusriskien hallintaan
- tietoturvariskien hallintaan
- hankkeiden ja projektien riskienhallintaan
- vakuutettavissa olevien riskien hallintaan (oma vakuutusturva)

Toimintaympäristön ja strategian riskien hallinta

Toimintaympäristöön ja strategiseen tahtotilaan liittyviä riskejä ovat mm. yleisen toimintaympäristön, markkinoiden ja asiakaskäyttäytymisen, kilpailun luonteen ja kilpailijoiden, omien strategisten valintojen ja yhtiöryhmänä toimimisen ja ryhmäsiijoitusten riskit.

Toimintaympäristöön ja strategiseen tahtotilaan liittyvät riskit kartoitetaan ja niiden merkittävyys arvioidaan vuosittain vuosisuunnitteluprosessin yhteydessä. Menetelynä on ohjeistettu itsearviointi. Tunnistetuttujen riskien vähentämiseksi ja pienentämiseksi sekä mahdollisuuksien hyödyntämiseksi vastuulliset tahot suunnittelevat ja toteuttavat riskienhallintatoimenpiteitä, jotka toteutetaan osana vuosisuunnitelmia. Oleellinen osa strategisten riskien hallintaa on strategisten kehityshankkeiden yhteydessä toteutettava riskienhallintatyöskentely. Riskitilannetta käsitellään säännöllisesti hankkeiden ohjausryhmissä. Strategian toteuttamisen riskejä hallitaan strategiamittaristojen määrittelyllä ja säännöllisellä seurannalla.

Tunnuslukujen laskentakaavat ja laskentaperiaatteet

Yleiset taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut

Vahinkovakuutuksen liikevaihto

= Vakuutusmaksutuotot ennen jälleenvakuuttajien osuutta
+ Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa
+ Muut tuotot

Vahinkovakuutusyhtiön tulosanalyysi

Vakuutusmaksutuotot
Korvauskulut
Liikekulut
Muut vakuutustekniset tuotot ja kulut

Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta
Sijoitustoiminnan tuotot ja kulut sekä arvonkorotukset, niiden oikaisut ja arvon muutokset
Muut tuotot ja kulut

Osuus osakkuusyritysten voitoista ja tappioista ¹

Liikevoitto tai -tappio

Tasotusmäärän muutos

Voitto tai tappio ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja

Tuloverot ja muut välittömät verot

Vähemmistöosuudet ¹

Tilikauden voitto tai tappio

¹ Koskee konsernitilinpäätöstä

Hallituksen toimintakertomuksessa liikevoitosta (-tappiosta) käytetään termiä liiketulos ja tilikauden voitosta (tappiosta) termiä tilikauden tulos.

Kokonaistulos

= Liikevoitto tai -tappio

+ Taseen ulkopuolisten arvostuserojen, käyvän arvon rahaston ja arvonorotusrahaston muutos

Sijoitustoiminnan nettotuotto sitoutuneelle pääomalle (käyvin arvoin)

Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin suhteessa sitoutuneeseen pääomaan lasketaan sijoituslajeittain ja sijoitusten yhteismäärälle ottaen huomioon kauden aikana tapahtuneet kassavirrat.

Kauden tuotto lasketaan ns. mukautettua Dietz:in kaavaa (aika- ja rahapainotettua kaavaa) käyttäen niin, että sitoutunut pääoma lasketaan lisäämällä kauden alun markkina-arvoon kauden aikaiset kassavirrat painotettuina sillä suhteellisella osuudella koko kauden pituudesta, joka on jäljellä tapahtumapäivästä tai tapahtumakuukauden puolivälistä kauden loppuun.

Sijoitustoiminnan nettotuottoerittely

= Sijoitustoiminnan suorat nettotuotot kirjanpidossa

+ Arvonmuutokset kirjanpidossa

+ Arvostuserojen muutos

Sijoitusjakauma käyvin arvoin

Korkorahastoista pitkän koron rahastot sisältyvät joukko-velkakirjalainoihin ja lyhyen koron rahastot rahamarkkinasijoituksiin.

Sijoitukset sijoitusrahastoihin ja niihin rinnastettaviin muihin yhteissijoitusyrityksiin, jotka sijoittavat kiinteistöihin ja kiinteistöyhteisöihin luetaan kiinteistösijoituksiin.

Johdannaisten siirtyvissä erissä olevat laskennalliset arvostuserot ja ennakkomaksuissa olevat preemiot kohdistetaan alla olevalle omaisuuserälle.

Raportin kohtaan Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset otetaan mukaan tase-erä Rahat ja pankkisaamiset, kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten vakuudet.

Kokonaispääoman tuotto ilman sijoitussidonnaista vakuutusta prosentteina (käyvin arvoin)

Liikevoitto tai -tappio

+ Korkokulut ja muut rahoituskulut

+ Perustekorkokulu

+ Arvonkorotusrahastoon/käyvän arvon rahastoon kirjattu arvonorotus/peruutus

= $\frac{\text{+ Sijoitusten arvostuserojen muutos}}{\text{Taseen loppusumma}} \times 100$

- Sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuvélka

+ Sijoitusten arvostuserot

Tunnusluvun jakaja lasketaan tilikauden ja edellisen tilikauden taseen mukaisten arvojen keskiarvona.

Vahinkovakuutuksessa perustekorkokululla tarkoitetaan diskontatun korvausvastuun purkautumisen vaikutusta yhtiön korvauskuluun sen diskontatessa pääomamuotoiset eläkkeet ja/tai mahdolliset muut korvausvastuuerät. Se lasketaan kertomalla vuoden alun diskontattu korvausvastuu edellisen vuoden lopussa käytetyllä perustekorolla.

Tunnusluvussa muihin rahoituskuluihin sisällytetään muut vieraasta pääomasta aiheutuneet erät kuin korkokulut, esimerkiksi tuloslaskelman eriin kirjatut korollisen vieraan pääoman kurssivoitot ja -tappiot.

Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana

Tunnusluku lasketaan keskiarvona kalenterikuukausien lopussa lasketuista henkilökunnan lukumääristä. Lukumäärässä otetaan huomioon palveluksessa olleiden henkilöiden mahdollinen osa-aikaisuus. Henkilökuntaan kuuluvaksi lasketaan ne henkilöt, joille maksetaan tilikauden aikana palkkaa.

Vahinkovakuutuksen taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut

Vakuutusmaksutulo

= Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta

Vahinkosuhde

Vahinkosuhde prosentteina

= $\frac{\text{Korvauskulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$

Vahinkosuhde (ilman perustekorkokulua) prosentteina

= $\frac{\text{Korvauskulut (ilman perustekorkokulua)}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (ilman perustekorkokulua)}} \times 100$

Tunnusluku lasketaan jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen.

Liikekulusuhde

$$= \frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$$

Yhdistetty kulusuhde

Yhdistetty kulusuhde prosentteina

= Vahinkosuhde + Liikekulusuhde

Yhdistetty kulusuhde (ilman perustekorkokulua)

= Vahinkosuhde (ilman perustekorkokulua) + Liikekulusuhde

Riskisuhde (hallituksen toimintakertomus)

Riskisuhde prosentteina

$$= \frac{\text{Korvauskulut (ilman korvaustoiminnan hoitokuluja)}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$$

Riskisuhde (ilman perustekorkokulua) prosentteina

$$= \frac{\text{Korvauskulut (ilman korvaustoiminnan hoitokuluja, ilman perustekorkokulua)}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (ilman perustekorkokulua)}} \times 100$$

Toimintakulusuhde prosentteina (hallituksen toimintakertomus)

$$= \frac{\text{Liikekulut + Korvaustoiminnan hoitokulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$$

Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen allekirjoitukset

Jyväskylässä 14. päivänä maaliskuuta 2019

Jouko Huumarkangas
Hallituksen puheenjohtaja

Kari Ahlbom
Hallituksen varapuheenjohtaja

Hanna-Leena Pesonen

Timo Taipale

Pasi Valoranta

Teemu Toivanen
Toimitusjohtaja

Tilinpäätösmerkintä

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Jyväskylässä 8. päivänä huhtikuuta 2019

KPMG Oy Ab

Mikko Haavisto
KHT

KPMG Oy Ab
Töölönlahdenkatu 3 A
PL 1037
00101 HELSINKI

Puhelin 020 760 3000
www.kpmg.fi

Tilintarkastuskertomus

LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiön yhtiökokoukselle

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiön (y-tunnus 0208463-1) tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2018. Tilinpäätös sisältää taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan yhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

Lausuntomme on ristiriidaton hallitukselle annetun lisäraportin kanssa.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa *Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa*.

Olemme riippumattomia yhtiöstä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

Emme ole suorittaneet EU-asetuksen 537/2014 artiklan 5 kohdassa 1 mainittuja kiellettyjä lisäpalveluja. Suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa kohdassa 3.4.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Olennaisuus

Tarkastuksemme laajuuteen on vaikuttanut soveltamamme olennaisuus. Olennaisuus on määritetty perustuen ammatilliseen harkintaamme ja se ohjaa tarkastustoimenpiteiden luonteen, ajoituksen ja laajuuden määrittämisessä, sekä todettujen virheellisyyksien vaikutusten arvioimisessa suhteessa tilinpäätökseen kokonaisuutena. Olennaisuuden taso perustuu arvioomme sellaisten virheellisyyksien suuruudesta, joilla yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa olevan vaikutusta tilinpäätöksen käyttäjien tekemiin taloudellisiin päätöksiin. Olemme ottaneet huomioon myös sellaiset virheellisyydet, jotka laadullisten seikkojen vuoksi ovat mielestämme olennaisia tilinpäätöksen käyttäjille.

Merkittävimmät arvioidut olennaisen virheellisyyden riskit

Olemme alla kuvanneet arviomme merkittävimmistä olennaisen virheellisyyden riskeistä, mukaan lukien väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisyyden riskeistä, sekä esittäneet yhteenvedon siitä, miten olemme toimineet näiden riskien johdosta.

**MERKITTÄVIMMÄT ARVIDUT
OLENNAISEN VIRHEELLISYDEN RISKIT**

**KUINKA OLEMME TOIMINEET NÄIDEN
RISKIEN JOHDOSTA**

1 Sijoitusten arvostus (tilinpäätöksen laatimisperiaatteet s. 36-37)

Sijoitusomaisuus on taseessa merkittävin varalisuuserä.

Sijoitukset arvostetaan tilinpäätöksessä pääsääntöisesti alkuperäiseen hankintamenuon tai, kuten kiinteistöt, suunnitelman mukaisin poistoin vähennettyyn hankinta-arvoon tai edellä mainituja alempaan käypään arvoon.

Tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetään sijoitusten kirjanpitoarvojen lisäksi sijoitusten käypä arvo sekä sijoitusten nettotulos käyvin arvoin.

Omaisuserien käyvät arvot perustuvat joko markkinanoteerauksiin tai yleisesti hyväksyttyjen periaatteiden mukaisesti määritettyihin käypiin arvioihin. Sijoitusten käyvän arvon määrittämiseen liittyy harkinnanvaraisuutta erityisesti niiden omaisuserien ja instrumenttien osalta, joiden markkina-arvoa ei saada julkisista markkinanoteerauksista; näitä ovat esim. pääoma- ja kiinteistösijoitukset.

Sijoitusomaisuuden huomattavan tasearvon sekä sen arvostamiseen liittyvän harkinnanvaraisuuden johdosta sijoitusomaisuus ja sen esittäminen on määritelty tilintarkastuksen kannalta eräksi, johon sisältyy olennaisen virheellisuuden riski.

Olemme arvioineet yhtiön soveltamien tilinpäätöisperiaatteiden ja arvostusmenetelmien asianmukaisuutta.

Olemme testanneet arvopapereiden, johdannaisen ja kiinteistöomaisuuden kirjaamiseen ja arvostusprosessiin liittyviä sisäisiä kontroleja.

Tarkastuksen yhteydessä olemme myös verranneet sijoitusomaisuuden arvostuksessa käytettyjä käypiä arvoja ulkopuolisiin hintanoteerauksiin ja muiden sovellettujen arvostusmenetelmien antamiin tuloksiin sekä arvioineet yhtiön omien arvostusmenettelyjen asianmukaisuutta.

Lisäksi olemme arvioineet sijoitusomaisuutta koskevien liitetietojen oikeellisuutta.

2 Vakuutustekninen vastuuvika (tilinpäätöksen laatimisperiaatteet s. 38-39)

Vakuutusyhtiölain 9 luvun mukainen vakuutustekninen vastuuvika on taseen velkojen merkittävin erä.

Vakuutusteknisen vastuuvikan laskennan perustana on monimutkaisia vakuutusmatemaattisia laskentamalleja ja johdon harkintaa edellyttäviä oletuksia, jotka liittyvät mm. eläkemuuotoisissa

Olemme arvioineet vakuutusteknisen vastuuvikan kirjaamiseen ja laskentaan liittyviä periaatteita ja laskentaprosessia.

Vakuutusmatemaattikkomme on osallistunut tarkastukseen ja arvioinut käytettyjen oletusten ja menetelmien asianmukaisuutta, muun muassa

vakuutuslajeissa vakuutettujen eliniän odotukseen ja käytettävään diskonttauskorkokantaan.

Vastuuvelan laskenta perustuu useiden eri tietojärjestelmien tuottamiin tietoihin ja niiden yhdistelyyn. Tietokannat ovat laajoja ja järjestelmien käsittelemät tietomäärät suuria.

Vastuuvelan merkittävin riski on vastuuvelan riittävyys suhteessa korvausvastuuseen. Eläke-muotoisten vahinkojen korvausvastuun laskennassa käytettävän diskonttokoron määrittäminen ja vahinkotapahtumien arviointi on tehtävä turvaavasti.

Näiden tekijöiden perusteella vastuuvelka on arvioitu tilintarkastuksessa eräksi, johon sisältyy olennaisen virheellisyysriski.

arvioimalla erityisesti kollektiivivaruksen ja korvauskäsittelyvarauksen laskentakaavojen loogisuutta.

Lisäksi olemme käyneet läpi vastuuvelan kirjapidollisen käsittelyn asianmukaisuutta ja arvioineet vastuuvelkaa koskevien liitetietojen oikeellisuutta.

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan yhtiön kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuvissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos yhtiö aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- Tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisyysriskit, suunnittelemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.

- Muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon yhtiön sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- Arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- Teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä yhtiön kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksemme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntomme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei yhtiö pysty jatkamaan toimintaansa.
- Arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.

Kommunikoidimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnittelusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Muut raportointivelvoitteet

Tilintarkastustoimeksiantoa koskevat tiedot

Olemme toimineet LähiTapiola Keski-Suomi Keskinäinen Vakuutusyhtiön yhtiökokouksen valitsemana tilintarkastajana vuodesta 2013 alkaen yhtäjaksoisesti 6 vuotta.

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomuksen. Tilinpäätöstä koskeva lausuntomme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdesämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme suorittamamme työn perusteella johtopäätöksen, että toimintakertomuksessa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Jyväskylässä 8. huhtikuuta 2019

KPMG OY AB

Mikko Haavisto
KHT